

قانون اساسی جمهوری آذربایجان با آخرین اصلاحات

مترجم: علاءالدین ملک اف

قانون اساسی

جمهوری آذربایجان

با آخرین اصلاحات

مترجم: علاء الدین ملک اف

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu

Elmi Şurasının qərarı ilə çap olunur.

İdeya və ön sözün müəllifi: i.f.d. Ceyhun Məmmədov

Kitabın adı: Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası (fars dilində)

Tərcüməçi: Dos.Dr. Ələddin Məlikov

ISBN 978-9952-8098-3-1

DOI 10.33864/MTFZK.2019.32

Azərbaycan Respublikası, Bakı, ilk nəşr, Elm və Təhsil Nəşriyyatı, 2019

© Ələddin Məlikov

© All, 2019

با تصویب شورای علمی- پژوهشی

دانشکده الهیات جمهوری آذربایجان منتشر می‌گردد.

مؤلف ایده و نویسنده پیش‌گفتار: دکتر جیحون محمداف

نام کتاب: قانون اساسی جمهوری آذربایجان

برگردان: دانشیار دکتر علاءالدین ملکاف

شاپا: ۹۷۸-۹۹۵۲-۸۰۹۸-۳-۱

کد دیوئی 10.33864/MTFZK.2019.32

جمهوری آذربایجان، باکو، چاپ نخست، انتشارات علم و تحصیل ۱۳۹۸

© علاءالدین ملکاف

© دانشکده الهیات جمهوری آذربایجان، ۱۳۹۸

Ön söz

Konstitusiya Respublikanın və cəmiyyətin Əsas Qanunudur. Ölkədə mövcud olan hər bir hüquqi sənəd Konstitusiya ilə bir səviyyəyə qoyula bilməz, onun müddəalarını ləğv edə və dəyişdirə bilməz. Konstitusiyanın bu üstünlüyü həmin hüquqi aktın bir çox maddəsində bəyan edilmiş və bütün cari qanunvericilik aktlarda bu üstünlük qorunur.

Konstitusiya hüquq mənbələri arasında xüsusi mövqeyə malik hüquqi aktdır. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası sosial ədalət, hüquq bərabərliyi, insan hüquq və azadlıqlarının üstünlüyü kimi ümumbəşəri dəyərləri təsbit edərək, təbii hüququn bir çox müddəasını normativləşdirir. Konstitusiya cəmiyyət-dövlət münasibətlərini tənzimləyən əsas qanundur.

Məlum olduğu kimi, XX əsrin əvvəllərində qurulmuş müstəqil Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti öz Konstitusiyasını yaratmaq imkanından məhrum edilmişdir. Konstitusiya layihəsinin hazırlanmasına baxmayaraq, ölkənin işğalı və bolşeviklərin hakimiyyəti qəsb etməsi ilə Əsas Qanunun qəbulu təxirə salınmışdır.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Əsas Qanunu hazırda qüvvədə olan 12 noyabr 1995-ci il Konstitusiyasıdır. 1995-ci ilin yazında Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən Konstitusiya Komissiyası təşkil olundu. Ümummilli lider Heydər Əliyev şəxsən həmin komissiyanın hazırlanmasında yaxından iştirak etmişdir. Dövlət başçısının təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiyasının layihəsi uğurla hazırlanmış, 12 noyabr 1995-ci il tarixdə ümumxalq səsverməsinə – referendumla çıxarılmış və Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən 27 noyabr 1995-ci il tarixdə referendumun nəticələri elan olunmaqla, 1995-ci il Konstitusiyası qüvvəyə minmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasını fars dilinə dos.dr. Ələddin Mehman oğlu Məlikov tərcümə etmişdir. Onun bu sahədə peşəkarlığı və təcrübəsi belə bir hüququ aktın tərcüməsinin öhdəsindən gəlməsinə imkan verir.

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu Azərbaycan həqiqətlərinin və ölkənin mədəni-mənəvi irsinin dünyada tanınması və təbliği məqsədilə bir sıra layihələr həyata keçirir. Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu gələcəkdə də bu istiqamətdə fəaliyyətini davam etdirəcək. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının fars dilinə tərcüməsi bu istiqamətdə atılan addımlardan biridir.

i.f.d. Ceyhun Məmmədov,
Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun rektoru

پیش‌گفتار

قانون اساسی اساس جمهوری و جامعه است. هیچ سند حقوقی در جمهوری آذربایجان با قانون اساسی در یک سطح نیست و هیچ سند قانونی نمی‌تواند مفاد آن را لغو یا اصلاح نماید. برتری قانون اساسی در بسیاری از مواد قانون اساسی تبیین شده و این تفوق بر تمامی قوانین حاکم است.

قانون اساسی هر کشور در میان منابع قانونی جایگاه ویژه‌ای دارد. قانون اساسی جمهوری آذربایجان، با تعیین ارزش‌های بشری مانند عدالت اجتماعی، برابری حقوق، آزادی و حاکمیت حقوق بشر، مقررات بسیاری از قوانین طبیعی را تصویب می‌کند. قانون اساسی تنظیم‌کننده اصلی روابط میان جامعه و دولت است.

چنانچه روشن است، جمهوری دموکراتیک مستقل جمهوری آذربایجان که در اوایل قرن بیستم تأسیس شد، از تصویب قانون اساسی خود محروم گشت. با وجود پیش‌نویس قانون اساسی، با اشغال کشور توسط بلشویک‌ها و به قدرت رسیدن آنان تصویب قانون اساسی به تعویق افتاد.

اولین قانون اساسی جمهوری مستقل آذربایجان، قانون اساسی کنونی است که در تاریخ ۱۲ نوامبر ۱۹۹۵ در همه‌پرسی عمومی مورد پذیرش قرار گرفت. ناگفته نماند که رئیس‌جمهور فقید آذربایجان، حیدر علی‌اف، شخصا در تهیه کار کمیسیون شرکت می‌کرد. پیش‌نویس قانون اساسی جمهوری آذربایجان با ابتکار رئیس‌جمهور، با موفقیت تهیه شده، در تاریخ ۱۲ نوامبر ۱۹۹۵ برای پذیرش پیش‌نویس قانون اساسی رفراندوم برگزار شده و نتایج رفراندوم قانون اساسی در تاریخ ۲۷ نوامبر ۱۹۹۵ توسط کمیسیون مرکزی انتخابات اعلام شده و در سال ۱۹۹۵ قانون اساسی جمهوری آذربایجان به تصویب رسیده است.

قانون اساسی جمهوری آذربایجان را به زبان فارسی دانشیار جناب آقای علاء‌الدین ملک‌اف ترجمه نموده است. حرفه‌ای بودن و تجربه ایشان در زمینه ترجمه اسناد و امور حقوقی این اجازه را به ما می‌دهد که بگوییم از عهده این کار در سطح بالایی آمده است.

دانشکدهٔ الهیات آذربایجان تعدادی از پروژه‌ها را در جهت معرفی و ترویج واقعیات جمهوری آذربایجان و میراث فرهنگی و معنوی کشور به اجرا درمی‌آورد. دانشکدهٔ الهیات آذربایجان اینگونه فعالیت‌هایش را در آینده نیز تداوم خواهد بخشید. ترجمه قانون اساسی جمهوری آذربایجان به زبان فارسی یکی از گام‌هایی است که در این زمینه انجام شده است.

دکتر جیحون محمداف

رئیس دانشکدهٔ الهیات جمهوری آذربایجان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درآمد

در این درآمد سه موضوع به صورت گذرا بیان گردیده است:

موضوع اول اطلاعات عمومی دربارهٔ جمهوری آذربایجان است.

مسئلهٔ بعدی اطلاعاتی دربارهٔ قانون اساسی و خاصهٔ قانون اساسی جمهوری آذربایجان بیان می‌شود.

در مرحلهٔ سوم اطلاعاتی از ترجمهٔ حاضر و دشواری کار و نیز از آخرین اصلاحات و نسخه‌های متفاوت آن در قانون اساسی جمهوری آذربایجان را در اختیار خوانندگان عزیز قرار می‌گیرد.

جمهوری آذربایجان

جمهوری آذربایجان در شرق قفقاز جنوبی واقع شده، از شرق به دریای خزر محدود می‌شود. این کشور از جنوب با جمهوری اسلامی ایران، از غرب با ارمنستان و گرجستان و از شمال با روسیه هم‌مرز است. جمهوری آذربایجان از نظر تقسیمات اداری به ۶۵ ناحیه (رایون) تقسیم می‌شود. دارای ۶۶ شهر، ۱۲۳ شهرک و تعدادی روستاست.

جمهوری آذربایجان از دو قسمت جداگانه تشکیل شده است. خاک اصلی آذربایجان در همسایگی شمال غربی ایران در جنوب شرقی قفقاز و در جنوب غربی دریای خزر واقع شده و قسمت دیگر آن، «جمهوری خودمختار نخجوان» است که در غرب، توسط خاک ارمنستان از خاک اصلی آذربایجان جدا می‌شود.

جمهوری آذربایجان در سالهای ۱۹۱۸ تا ۱۹۲۰، در دوره پس از سقوط امپراطوری روسیه و در بجهوه انقلاب اکتبر روسیه، دولتی مستقل و اولین جمهوری دمکراتیک در شرق بود. در تاریخ ۲۸ آوریل سال ۱۹۲۰، با پیشروی بلشویکها در قفقاز حکومت شوروی تأسیس شد. در ۱۲ مارس سال ۱۹۲۲، در ترکیب «فدراسیون جمهوری‌های شوروی ماوراء قفقاز» قرار گرفت. پس از لغو این فدراسیون در سال ۱۹۳۶، در پنجم دسامبر همین سال، جمهوری آذربایجان به عنوان جمهوری مستقل شوروی وارد اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی شد. این وضعیت تا قبل از استقلال جمهوری آذربایجان در سال ۱۹۹۱ ادامه داشت. در دوره شوروی در ترکیب دولت آذربایجان، «جمهوری خودمختار نخجوان» و «استان خودمختار قره‌باغ کوهستانی» (داغلیق قاراباغ مختار ولایتی) قرار داشت. پس از استقلال و در اثنای درگیری ارامنه قره‌باغ با دولت مرکزی در اوایل سال ۱۹۹۰ خودمختاری قره‌باغ ملغی شد.

آذربایجان جزو اولین جمهوری‌های شوروی سابق بود که قبل از فروپاشی اتحاد شوروی، در سال ۱۹۸۹ ادعای استقلال کرده و پس از کودتای نافرجام اکتبر ۱۹۹۱، استقلال خود را اعلام کرد. به دنبال اعلام استقلال، قانون اساسی جدید خود را بر مبنای قدرت ریاست جمهوری تدوین کرد. آذربایجان در ۲ مارس سال ۱۹۹۲ به عضویت سازمان ملل درآمد.

قانون اساسی

مفهوم قانون اساسی

قانون اساسی^۱ در مفهوم عام به کلیه قواعد و مقررات موضوعه یا عرفی، مدون یا پراکنده‌ای گفته می‌شود که مربوط به قدرت و انتقال و اجرای آن است. بنابراین اصول و موازین حاکم بر روابط سیاسی افراد در ارتباط با دولت و نهادهای سیاسی کشور و شیوه تنظیم آنها و همچنین کیفیت توزیع قدرت میان فرمانروایان و فرمانبران از زمره قواعد قانون اساسی است. قانون اساسی، از یک سو حد و مرز آزادی فردی را در برابر عملکردهای قدرت (نهادهای فرمانروا) و از سوی دیگر حدود اعمال قوای عمومی را در برخورد با حوزه حقوق فردی رسم می‌کند.

با این برداشت هیچ جامعه کشوری یا دولت-کشوری، نمی‌توان یافت که فاقد قانون اساسی باشد. در گذشته‌ها این مفهوم یا به صورت مقررات موضوعه پراکنده، یا مدون یا عرفی یا آمیزه‌ای از انواع آن در جوامع وجود داشته است. لیکن از قرن هجدهم شکل جدیدی یافته و به صورت سندی درآمده است که اساسی‌ترین قواعد و مقررات و اصول حاکم را در خود گرد آورده است. قانون اساسی را می‌توان از دو دیدگاه بررسی نمود:

(الف)- قانون اساسی مادی (ماهوی)^۲

(ب)- قانون اساسی شکلی^۳

---

^۱ - کنستیتوسیو *Constitutio* در لاتین، کنستیتوسیون *Constitution* در زبان فرانسه، کانستیتوشن *Constitution* در انگلیسی به معنای ساختار اساسی، استخوان بندی، بنیان و نظایر آنها به کار می‌رود. ناگفته نماند که در زبان آذری به قانون اساسی *Konstitusiya* گفته می‌شود.

^۲ - با توجه به ماهیت قواعدی که آیا جنبه «اساسی» دارند یا نه می‌توان با دید مادی به قانون اساسی یک کشور نگریست.

گرایش به قوانین اساسی مدوّن

جنبشی که در جهت دستیابی به قوانین اساسی شکلی به ویژه از قرن هجدهم آغاز شد، معلول دگرگونی‌های مربوط به انقلاب صنعتی بود. انقلاب مزبور موجب شد که قدرت اقتصادی جوامع که متمرکز در طبقه اشراف و فئودالها بود جابجا شده و به دست طبقه بورژوازی بیفتد. قدرت اشراف و فئودالها، به خصوص از اقتصاد کشاورزی سرچشمه می‌گرفت. روابط و مناسبات اجتماعی در چنین فضایی خواهان حکومت قانون و روال تازه‌ای بود که بر پایه آن بتوان جامعه را در قالبی نو اداره کرد. موازین دوره فئودالیت به تنهایی نمی‌توانست پاسخگوی نیازهای جدید باشد و بنابراین خودبه‌خود شکل حقوقی ویژه‌ای را طلب می‌کرد تا بتواند به‌گونه مشخص‌تر، معقول‌تر و اندیشیده‌تری روابط سیاسی و اقتصادی را تنظیم کند.

جنبش به سوی قانون اساسی نوشته و شکلی در طول قرون هفدهم و هجدهم در واقع واکنشی علیه نظام عرفی گذشته به شمار می‌رفت. زیرا هم قواعد عرفی اکثراً نامشخص و طبعاً ناقص بود، زیرا تعداد آنها را به آسانی نمی‌شد احصا کرد. افزون بر آن طیف عملکرد عرف و عادت قابل ارزیابی و اندازه‌گیری نمی‌توانست باشد. و هم این قواعد، به‌گونه دائمی در معرض تحرک و پویایی قرار داشت. سابقه جدیدتر، انحرافی نسبت به قواعد گذشته تلقی می‌شد و کمتر کسی خود را دائماً مقید به احکام و اصولی مستمر می‌دانست و در نتیجه به سهولت امکان بی‌اعتنایی و عدم اجرای آنها از سوی فرمانروایان و تصمیم‌گیران فراهم بود.

^۳ - در این مفهوم، توجه ما معطوف به شکل قانون است، نه محتوا و ماهیت آن.

دلایل چگونگی ظهور قوانین اساسی

در موارد زیر پا به عرصه هستی نهاده‌اند:^۴

۱- به نبال تحول تدریجی جوامع و آمادگی ذهنی فرمانروایان و شهروندان

۲- ایجاد کشورهای جدید

۳- حوادث دگرگون کننده

انواع قانون اساسی

قوانین اساسی را از دیدگاه‌های متفاوت تقسیم می‌کنند که ذیلاً به عناوین آنها اشاره

می‌شود:

۱- قانون اساسی عرفی و قانون اساسی موضوعه

۲- قانون اساسی انعطاف پذیر (نرم) و قانون اساسی انعطاف ناپذیر (سخت)

۳- قانون اساسی یکدست و قانون اساسی مختلط

۴- انواع قانون اساسی از لحاظ منشأ شکل‌گیری

(۱)- قانون اساسی اقتداری یا اعطائی

(۲)- قانون اساسی نیمه‌اقتداری- نیمه‌اعطائی

(۳)- قانون اساسی مردم‌سالار^۵

---

^۴ - پادشاه بریتانیا در سال ۱۲۱۵م با صدور منشور کبیر (*Magna Charta*) اولین قانون اساسی را زیر فشار شرائط اجتماعی و سیاسی پایه‌گذاری کرد.

^۵ - برای کسب اطلاعات بیشتر رجوع شود به: مقاله *قانون اساسی*، سیر مفهوم و منطوق آن از دید تطبیقی، دکتر ابولفضل قاضی، نشریه دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شمار ۲۸، سال ۱۳۷۱

وجوه تمایز قانون اساسی از سایر قوانین

اهمیت ویژه قانون اساسی و برجسته بودن آن در میان سایر قوانین در حقیقت به خاطر ارتباطی است که این قانون، با ساختار کلی حقوقی- سیاسی هر کشور دارد. احترام به قانون اساسی یعنی ضمانت ثبات و تداوم و استحکام چهارچوب‌های دولت- کشور و رژیم سیاسی مستقر در هر جامعه کشوری.

۱- سلسله مراتب قواعد حقوقی

در علم حقوق مرسوم است که قواعد حقوقی را بر حسب اهمیت آن دسته‌بندی نموده و به تنظیم سلسله مراتب آنها مبادرت می‌کنند. هدف اصلی آن است که بر حسب اصل قانونی بودن امور، شبکه قواعد و احکام موجود باید در ارتباط با یکدیگر از خط‌مشی معینی پیروی کنند و بین آنها هماهنگی لازم که جزء لاینفک احترام به اصول کلی است، به وجود آید.

قاعدتاً برای تنظیم این سلسله مراتب، بنا را بر جنبه شکلی قواعد می‌گذارند. یعنی اهمیت قاعده را بر حسب واضع آن مورد سنجش قرار می‌دهند. بنابراین کیفیت، قواعد حقوقی به صورت زیر رتبه‌بندی می‌شوند:

الف)- قانون اساسی (اعمال قوه مؤسس)؛

ب)- قوانین عادی (اعمال قوه مقننه)؛

ج)- تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌ها (اعمال قوه مجریه)؛

د)- مصوبات انجمن‌ها و شوراهای (اعمال استان، شهرستان، شهر).^۶

۲- اصل برتری قانون اساسی

^۶ - Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi, Xropanyuk. B. N., tərcümə edənlər: Həmid Baratlı və İlham Əsədov, Sabah nəşriyyatı, 1995

برجستگی قانون اساسی نسبت به سایر قوانین، یکی به سبب صلاحیت برتر واضع آن و دیگری به علت شیوه خاص تجدید نظر در آن است.

(۱) - قوه مؤسس

(۲) - بازنگری در قانون اساسی

۳ - اصل کنترل قوانین توسط قانون اساسی

(۱) - روش کنترل به وسیله دستگاه قضایی

(۲) - روش کنترل توسط ارگان سیاسی^۷

---

^۷- *Hüquq ensiklopedik lüğəti*, A.M. Dadaşzadənin redaktorluğu ilə, Azərbaycan ensiklopediyasının baş redaksiyası, 1991. (səh 253- 256)

درباره ترجمه فارسی قانون اساسی جمهوری آذربایجان

در ترجمه قانون اساسی جمهوری آذربایجان به زبان فارسی از چهار نسخه قانون اساسی منتشر شده در سال‌های مختلف را مدنظر داشتیم. نیز گاه‌به‌گاهی به قانون اساسی شوروی هم نظر داشتیم. نسخه‌هایی که از آنها استفاده نمودم، عبارتند از:

1- *SSRİ Konstitusiyası, "Azərbaycan dövlət" nəşriyyatı, (Azərnaşr), Bakı, 1988*

2- *Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, "Azərbaycan" nəşriyyatı, Bakı, 1997*

3- *Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, "Hüquq Ədəbiyyatı" nəşriyyatı, Bakı, 2007*

4- *Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, "Qanun" nəşriyyatı, Bakı, 2008*

5- *Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, "Qanun" nəşriyyatı, Bakı, 2019*

قانون اساسی جمهوری آذربایجان در سال ۱۹۹۵م به دستور حیدر علی‌یف و با ریاست وی با کمیسیون عالی جمهوری آذربایجان تهیه شده و در تاریخ ۱۲ نوامبر ۱۹۹۵م با فرماندوم ملی تصویب شده و در تاریخ ۲۷ نوامبر ۱۹۹۵م به اجرا درآمد. اولین بار در راستای پذیرفته شدن جمهوری آذربایجان به شورای اروپا ضرورت تغییر بعضی مواد قانونی به وجود آمد. از این رو قانون اساسی پس از نوشته شدن تا حال چند بار اصلاح گردیده است.

---- در ۲۴ آگوست ۲۰۰۲ با فرماندوم ملی جمهوری آذربایجان اصلاحات شد.

---- در ۱۳ دسامبر ۲۰۰۵ بر اساس شماره **No7-IIIKQD** اصلاحاتی صورت گرفت.

---- در ۱۸ مارس ۲۰۰۹ با فرماندوم ملی جمهوری آذربایجان اضافات و اصلاحات حائز اهمیتی انجام گرفت.

---- در ۲۶ سپتامبر ۲۰۱۶ با فرماندوم سراسری در جمهوری آذربایجان اصلاحات اساسی دیگری صورت پذیرفت.

ناگفته نماند که اصلاحات قانون اساسی در سال ۲۰۰۵ فقط به اصل ۹۵ اضافه شده است، اصل قانون را با ایتالیک و در پاورقی به آن اشاره نموده‌ایم.

قانون اساسی جمهوری آذربایجان

بخش نخست: کلیات

فصل اول: قدرت مردم

اصل ۱ - منشاء قدرت

- ۱- تنها قدرت حکومتی در جمهوری آذربایجان مردم آذربایجان می‌باشد.
- ۲- مردم آذربایجان اعم از آنهایی که در خاک جمهوری آذربایجان زندگی می‌کنند و یا کسانی که در خارج از خاک جمهوری آذربایجان زندگی می‌کنند در صورت تبعیت از حکومت آذربایجان و قوانین آن، که خارج از استانداردهای قوانین بین‌المللی نیست، شهروندان جمهوری آذربایجان محسوب می‌گردند.

اصل ۲ - استقلال مردم

- ۱- حق حاکمیت مردم آذربایجان عبارت است از حق تعیین آزادانه و مستقلانه سرنوشت خود و استقرار نوع حکومت دلخواه خود.
- ۲- مردم آذربایجان حق حاکمیت خود را از طریق آراء عمومی (رفراندوم) و به وسیله نمایندگانی که بر اساس حق رأی فراگیر و مساوی و با آراء آزاد مخفی حضوری مردم انتخاب می‌گردند، اعمال می‌کنند.

اصل ۳ - مسائلی که از طریق آراء عمومی ملت - رفراندوم - حل می‌گردد:

- ۱- مردم آذربایجان می‌توانند هر گونه مسئله‌ای را که مربوط به حقوق و منافع آنهاست از طریق رفراندوم حل نمایند.
- ۲- موارد زیر را می‌توان تنها از طریق رفراندوم حل نمود:
  - ۱- پذیرش قانون اساسی جمهوری آذربایجان و نیز اضافه کردن اصلاحیه‌ها بر آن.

۲- تغییر در مرزهای حکومتی جمهوری آذربایجان.

۳- در موارد ذیل رفراندوم غیر قابل قبول است:

۱- مالیات و بودجه دولت؛

۲- عفو یا تخفیف مجازات محکومین؛

۳- با موافقت قانون و یا به صلاحیت نهادهای محلی قوه مجریه انتخاب شدن، تعیین شدن و تصدیق شدن اشخاص وظیفه‌دار.^۸

اصل ۴ - حق نمایندگی مردم

به غیر از نمایندگان برگزیده و صاحب صلاحیت از سوی مردم، هیچ فرد دیگری حق نمایندگی مردم، حق صحبت، و یا صدور بیانیه از سوی مردم را ندارد.

اصل ۵ - وحدت مردم

- ۱- مردم آذربایجان یکپارچه هستند.
- ۲- یکپارچگی مردم آذربایجان اساس حکومت آذربایجان را تشکیل می‌دهد. جمهوری آذربایجان وطن مشترک و غیر قابل تفکیک تمامی شهروندان جمهوری آذربایجان است.

اصل ۶ - غیر قابل پذیرش بودن غصب قدرت

- ۱- هیچ بخشی از مردم آذربایجان، هیچ سازمان و یا گروه اجتماعی‌ای، و هیچ فردی نمی‌تواند حق اعمال قدرت را غصب کند.
- ۲- غصب قدرت حاکمیت سنگین‌ترین جنایت علیه مردم است.

فصل دوم: اساس حکومت

اصل ۷- حکومت آذربایجان

- ۱- حکومت آذربایجان، جمهوری یکپارچه، غیردینی (لائیک)، قانونی و دموکراتیک است.
- ۲- در حیطه مسائل داخلی، حدود قدرت حکومتی در جمهوری آذربایجان را قانون تعیین می‌کند، و در حیطه سیاست خارجی از طریق مفاد ناشی از موافقت‌نامه‌های بین‌المللی‌ای که جمهوری آذربایجان نیز یکی از اعضای آن است، تعیین می‌گردد.
- ۳- قدرت حکومت در جمهوری آذربایجان بر اساس تفکیک قوا بنا نهاده شده است:

^۸ - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م بند ۳ اصل ۳ اضافه گردیده است.

- قوه مقننه بر عهده مجلس ملی است.
- قوه مجریه در اختیار رئیس جمهوری آذربایجان است.
- قوه قضائیه در اختیار دادگاه‌های جمهوری آذربایجان است.
- ۴- قوای مقننه، مجریه و قضائیه بنابر اصول قانون اساسی حاضر با یکدیگر همکاری متقابل داشته و در حیطه اختیارات خود مستقل می‌باشند.

اصل ۸ - رئیس حکومت آذربایجان

- ۱- در رأس حکومت آذربایجان رئیس جمهوری آذربایجان قرار دارد. او حکومت آذربایجان را هم در داخل کشور و هم در روابط خارجی با کشورهای دیگر نمایندگی می‌کند.
- ۲- رئیس جمهوری آذربایجان سمبل یکپارچگی مردم و تأمین کننده تنوع حاکمیت آذربایجان است.
- ۳- رئیس جمهوری آذربایجان ضامن استقلال و تمامیت ارضی حکومت آذربایجان و ضامن رعایت موافقت‌نامه‌های بین‌المللی‌ای است که جمهوری آذربایجان یکی از اعضای آن می‌باشد.
- ۴- رئیس جمهوری آذربایجان ضامن استقلال قوه قضائیه است.

اصل ۹ - نیروهای مسلح

- ۱- جمهوری آذربایجان در جهت حفظ امنیت و دفاع از خود اقدام به ایجاد نیروهای مسلح می‌کند. نیروهای مسلح از ارتش آذربایجان و دیگر نیروهای نظامی تشکیل می‌گردد.
- ۲- جمهوری آذربایجان هر گونه جنگی را که وسیله‌ای جهت تجاوز به حریم استقلال دیگر کشورها و راهی در جهت ایجاد مناقشات بین‌المللی باشد، رد می‌کند.
- ۳- رئیس جمهوری آذربایجان فرمانده عالی کل نیروهای مسلح جمهوری آذربایجان می‌باشد.

اصل ۱۰ - اصول روابط بین‌المللی

جمهوری آذربایجان روابط خود را با دیگر کشورها بر اساس اصول به رسمیت شناخته شده از سوی استانداردهای قانونی بین‌المللی برقرار می‌کند.

اصل ۱۱ - قلمرو سرزمینی

- ۱- خاک جمهوری آذربایجان یگانه، تعرض‌ناپذیر و تقسیم‌ناپذیر است.

- ۲- آب‌های داخلی جمهوری آذربایجان، آن بخش از دریای (دریاچه) خزر که متعلق به جمهوری آذربایجان است، فضای آسمان جمهوری آذربایجان، اجزای یکپارچه سرزمین و قلمرو آذربایجان می‌باشند.
- ۳- هیچ بخشی از سرزمین جمهوری آذربایجان قابل چشم‌پوشی نیست. جمهوری آذربایجان هیچ بخشی از آب و خاک خود را به هیچ کس واگذار نخواهد کرد؛ مرزهای حکومتی جمهوری آذربایجان تنها با تصمیم و اراده آزادانه مردم که از طریق رفراندوم اتخاذ می‌گردد قابل تغییر خواهد بود؛ این رفراندوم از سوی مجلس ملی اعلام می‌گردد.

اصل ۱۲- عالی‌ترین هدف اولویت‌دار حکومت

- ۱- عالی‌ترین هدف اولویت‌دار حکومت عبارت است از: تأمین حقوق و آزادی‌های هر یک از افراد و شهروندان و نیز تأمین سطح زندگی سزاوار شهروندان جمهوری آذربایجان.
- ۲- حقوق و آزادی‌های فرد و شهروند مندرج در قانون اساسی حاضر بر طبق معاهدات بین‌المللی‌ای که جمهوری آذربایجان در آنها عضویت دارد اجرا می‌گردد.

اصل ۱۳- دارائی

- ۱- دارائی در جمهوری آذربایجان مصون از تعرض بوده و از سوی حکومت صیانت می‌گردد.
- ۲- دارائی می‌تواند، دارائی دولت، خصوصی و مربوط به شهرداری باشد.
- ۳- از دارائی نمی‌توان در جهت تحدید حقوق و آزادی‌های فردی و شهروندی، منافع جامعه و حکومت و یا علیه شأن انسانی افراد استفاده کرد.

اصل ۱۴- منابع طبیعی

منابع طبیعی، بی‌آنکه لطمه‌ای به حقوق و منافع اشخاص حقیقی و حقوقی وارد سازد، متعلق به جمهوری آذربایجان است.

اصل ۱۵- توسعه اقتصادی و حکومت

- ۱- توسعه اقتصادی بر پایه اشکال مختلف دارائی در جمهوری آذربایجان و با هدف ترقی و پیشرفت رفاه مردم جهت‌دهی می‌شود.
- ۲- حکومت آذربایجان، براساس روابط بازار، شرایط را برای توسعه اقتصادی اجتماع‌گرا مهیا کرده، فعالیت آزاد تجاری را تضمین، و از انحصار و رقابت‌های ناسالم در روابط اقتصادی جلوگیری می‌کند.

اصل ۱۶- توسعه اجتماعی و حکومت

- ۱- حکومت آذربایجان مراقب بهبود آتیه تمامی مردم و هر یک از شهروندان، تأمین اجتماعی آنان و شرائط مناسب معیشتی ایشان است.
- ۲- حکومت آذربایجان در توسعه فرهنگی، آموزشی، بهداشت عمومی، علوم و هنرها شرکت کرده و از محیط زیست، میراث معنوی و مادی و تاریخی مردم حفاظت می‌نماید.

اصل ۱۷- خانواده، بچه‌ها و حکومت

- ۱- خانواده به عنوان عنصر اساسی جامعه تحت حمایت ویژه حکومت است.
- ۲- والدین بایستی مراقب فرزندان و تحصیل آنان باشند. کنترل اجرای این مسئولیت بر عهده حکومت است.
- ۳- اطفال محروم از مراقبت والدین و سرپرست و یا بدون والدین و سرپرست تحت حمایت دولت هستند.
- ۴- دخالت کودکان در فعالیت‌هایی که می‌تواند جان، سلامت و اخلاق آنها را به خطر بیندازد، ممنوع است.
- ۵- کودکان زیر ۱۵ سال نمی‌توانند استخدام شوند.
- ۶- کنترل اجرای حقوق کودکان بر عهده دولت می‌باشد.

اصل ۱۸- دین و دولت

- ۱- دین در جمهوری آذربایجان از دولت جداست. همه ادیان و باورها در مقابل قانون برابرند.
- ۲- تبلیغ و ترویج ادیانی (جریانهای مذهبی) که تحقیر کننده شأن و منزلت مردم بوده و مغایر اصول انسانی باشند، ممنوع است.
- ۳- نظام و سیستم آموزش دولتی غیردینی است.

اصل ۱۹- واحد پولی

- ۱- واحد پولی جمهوری آذربایجان منات است.
- ۲- تنها بانک مرکزی حق به جریان انداختن پول و یا از جریان خارج کردن آن را دارد. بانک مرکزی جمهوری آذربایجان اختصاصاً در مالکیت انحصاری دولت است.
- ۳- کاربرد واحدهای دیگر پولی، غیر از منات، در داخل جمهوری آذربایجان ممنوع است.

اصل ۲۰- محدودیت‌های مربوط به قروض حکومتی

هرگونه استقراض با نیت کمک به کودتا علیه حکومت آذربایجان و یا اقدام بر علیه آن، از سوی جمهوری آذربایجان به عنوان بدهی پذیرفته نشده و بازپرداخت نخواهد شد.

اصل ۲۱- زبان رسمی

- ۱- زبان رسمی جمهوری آذربایجان زبان آذری است. جمهوری آذربایجان زمینه رشد زبان آذربایجانی را فراهم می‌سازد.
- ۲- جمهوری آذربایجان استفاده آزادانه و رشد زبان‌های دیگر مورد تکلم از سوی مردم را تضمین می‌کند.

اصل ۲۲- پایتخت

شهر باکو پایتخت جمهوری آذربایجان است.

اصل ۲۳- نمادهای حکومتی آذربایجان

- ۱- پرچم حکومتی جمهوری آذربایجان، آرم حکومتی جمهوری آذربایجان و سرود حکومتی جمهوری آذربایجان نمادهای حکومتی جمهوری آذربایجان می‌باشند.
- ۲- پرچم حکومتی جمهوری آذربایجان از سه نوار هم‌عرض تشکیل می‌گردد. نوار بالایی آبی، نوار میانی قرمز و نوار پایینی سبزرنگ است که در وسط نوار قرمز، در هر دو طرف پرچم، هلال سفید با ستاره هشت پر نقش بسته است. عرض پرچم به اندازه نصف طول آن می‌باشد.
- ۳- ویژگی‌های ظاهری و نمود پرچم حکومتی جمهوری آذربایجان، آرم حکومتی جمهوری آذربایجان، موسیقی و متن سرود حکومتی جمهوری آذربایجان به وسیله قانون اساسی معین می‌گردد.

بخش دوم: مسئولیت‌ها، آزادی‌ها و حقوق اساسی

فصل سوم: آزادی‌ها و حقوق اساسی فرد و شهروند

اصل ۲۴- اصل مهم حقوق و آزادی‌های فرد و شهروند

- ۱- کرامت انسانی مورد احترام است و از آن محافظت می‌شود.
- ۲- هر فردی از لحظه تولد دارای حقوق و آزادی‌های غیر قابل نقض و غیر قابل واگذاری می‌گردد.
- ۳- این حقوق و آزادی‌ها توأم با مسئولیت و تعهد هر فرد در قبال جامعه و دیگر افراد است. سوء استفاده از حقوق ممنوع است.

اصل ۲۵- حق برابری

- ۱- همه مردم در مقابل قانون و دادگاه مساوی هستند.
- ۲- مردان و زنان دارای حقوق و آزادی‌های برابر هستند.
- ۳- حکومت بدون توجه به نژاد، قومیت، دین، زبان، جنسیت، اصل و نسب، موقعیت مالی، شغل، اعتقادات، احزاب سیاسی، عضویت در اتحادیه‌های صنفی و دیگر تشکلهای جمعی، برابری حقوق و آزادی‌های هر کسی را تضمین می‌کند. محدود ساختن حقوق و آزادی‌های فردی و شهروندی را به استناد نژاد، قوم، مذهب، زبان، جنسیت، اصل و نسب، اعتقاد، و تعلقات سیاسی و اجتماعی، ممنوع است.
- ۴- هیچ کس نمی‌تواند به دلیل تخلفات مندرج در بند ۳ این ماده آسیب ببیند، و یا از تخفیفات و امتیازات استفاده نموده و یا از اعطاء تخفیفات و امتیازات امتناع ورزد.
- ۵- نهادهای دولتی تصمیم‌گیر در حقوق و مسئولیت‌ها و مسئولین عهده‌دار حاکمیت دولت باید برای همه حقوق برابر تأمین نمایند.
- ۶- افرادی که توانایی سلامت محدودی دارند، به استثنای حقوق و وظایفی که به دلیل ظرفیت محدود سلامت آنها دشوار می‌نماید، از همه حقوق مندرج در این قانون اساسی بهره‌مند شده و در برابر مواد مندرج در این قانون اساسی تعهد و مسئولیت دارند.

اصل ۲۶- صیانت از حقوق و آزادی‌های فرد و شهروند

- ۱- هر فردی دارای حق استفاده از وسایل و شیوه‌های غیر ممنوعه از سوی قانون در جهت پاسداری از حقوق و آزادی‌های خود می‌باشد.

۲- امر پاسداری از حقوق و آزادی‌های همه مردم را حکومت تضمین می‌کند.

اصل ۲۷- حق حیات

- ۱- هر فردی حق حیات دارد.
- ۲- به استثنای انهدام سربازان دشمن در موارد تهاجمات نظامی، و یا اجرای احکام مواردی که قانون ملزم می‌سازد، حرمت حق زیستن در مورد هر کسی باید رعایت شود.
- ۳- مجازات مرگ، تا زمانی که کاملاً ملغی نشده، می‌توند تنها در موارد خاص جنایت سنگین علیه حکومت و یا حیات و سلامتی فرد، قانوناً به کار بسته شود.
- ۴- از سلاح نیابستی علیه انسان‌ها استفاده شود به استثنای: دفاع مشروع، وضعیت‌های اضطراری، در حین دستگیری و بازداشت مجرم، جهت جلوگیری از فرار زندانی از زندان، جهت جلوگیری از شورش علیه دولت و یا پیشگیری از کودتا علیه حکومت و یا تهاجم و تجاوز مسلحانه نظامی به کشور.^۹

اصل ۲۸- حق آزادی

- ۱- هر فردی دارای حق آزادی است.
- ۲- حق آزادی را، فقط طبق تصریح قانون می‌توان از طریق بازداشت، دستگیری و یا حبس محدود ساخت.
- ۳- هر فردی که قانوناً در خاک آذربایجان اقامت دارد می‌تواند بدون محدودیت مسافرت نموده، محل اقامت خود را اختیار کرده و به خارج از کشور مسافرت نماید.
- ۴- هر شهروند جمهوری آذربایجان هرگاه که تمایل داشته باشد بدون هیچ مانعی حق بازگشت به کشور خویش را دارد.

اصل ۲۹- حق مالکیت

- ۱- هر فردی حق مالکیت بر اموال خود را دارد.
- ۲- هیچ نوعی از اموال دارای تقدم بر دیگری نیست. حق مالکیت، از جمله حق مالکیت خصوصی، از سوی قانون حمایت می‌گردد.

^۹- با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در بند ۴ اصل ۲۷ کلمات «اجرای فرمان‌های صادره از سوی افراد صلاحیت‌دار در حین حکومت نظامی و یا حالت اضطراری» که بعد از عبارت «علیه حکومت» می‌آمد حذف گردید.

- ۳- هر کس ممکن است دارای اموال منقول و غیرمنقول باشد. حق مالکیت شامل حق تملک شخصی و مالکیت با شخص دیگری بر املاک، حق استفاده از اموال و حق تصمیم درباره دفع اموال است.
- ۴- هیچ فردی را، بدون حکم دادگاه، نمی‌توان از اموال خود محروم ساخت. مصادره کامل اموال مجاز نیست. انتقال اموال جهت نیازهای حکومتی، تنها با شرط پس از پرداخت منصفانه بهای آن مجاز می‌باشد.
- ۵- تملک خصوصی باعث تعهدات اجتماعی می‌شود.
- ۶- به منظور عدالت اجتماعی و استفاده مؤثر از زمین حقوق تملک زمین فقط به وسیله قانون می‌تواند محدود گردد.
- ۷- حکومت حق وراثت را تضمین می‌کند.

اصل ۳۰- حق دارائی فکری (دارائی معنوی)

- ۱- هر کس حق مالکیت معنوی (فکری) دارد.
- ۲- حق التالیف، حق ابداعات و اختراعات و انواع دیگر حقوق مالکیت معنوی (فکری) به وسیله قانون محافظت می‌شوند.

اصل ۳۱- حق زندگی امن

- ۱- هر فردی حق دارد در امنیت زندگی کند.
- ۲- به استثنای مواردی که در قانون تصریح شده، عمل تعدی به عنف نسبت به حیات، سلامتی جسمی و روحی، اموال و مسکن افراد ممنوع است.

اصل ۳۲- حق مصونیت شخصی

- ۱- هر فردی دارای حق مصونیت شخصی است.
- ۲- هر فردی دارای حق حفظ اسرار در ارتباط با زندگی شخصی و خانوادگی است. به استثنای مواردی که در قانون تصریح شده، هرگونه دخالت در زندگی شخصی و خانوادگی ممنوع است. هر کس حق دارد از دخالت غیرقانونی در برابر زندگی شخصی و خانوادگی محافظت کند.
- ۳- جمع‌آوری، نگهداری، استفاده و انتشار اطلاعات در مورد زندگی شخصی افراد بدون رضایت آنها ممنوع است. به جز در شرایطی که توسط قانون تعیین شده باشد، هیچ کس نمی‌تواند فردی را با تماشای فیلمبرداری یا عکسبرداری، ضبط صدا و سایر اقدامات مشابه، تحت نظر قرار گیرد.
- ۴- حق هر فرد را حکومت از لحاظ حفظ اسرار در مکاتبات، ارتباطات تلفنی، پستی، پیام‌های تلگرافی و یا اطلاعاتی که از طرق دیگر ارسال می‌گردد تضمین می‌کند. این حق را می‌توان، طبق نص قانون، جهت جلوگیری از جرم یا در جهت کشف حقیقت در تحقیقات دعوای جنایی محدود ساخت.

- ۵- به جز مواردی که توسط قانون تعریف شده است، هر کس می‌تواند به اطلاعات جمع‌آوری شده در مورد خودشان دسترسی داشته باشد. هر کس حق دارد که اطلاعات گردآوری شده معارض با حقیقت و ناقص درباره خودش و همچنین اطلاعاتی که با نقض الزامات قانون به دست آمده، باشد، تقاضا و طلب اصلاح یا حذف آنها را نماید.
- ۶- به غیر از موارد مشخص شده توسط قانون، دسترسی به منابع اطلاعاتی برای به دست آوردن اطلاعات در مورد اشخاص ثالث که به صورت الکترونیکی یا بر روی کاغذ منتقل می‌شوند، ممنوع است.
- ۷- به جز در مواردی که شخص مربوطه رضایت خود را برای افشای اطلاعات اعلان می‌دارد و به استثنای موارد تبعیض و بجز موارد مندرج در قانون، استفاده از فن‌آوری اطلاعات برای افشای اطلاعات در مورد زندگی شخصی، از جمله اعتقادات، وابستگی مذهبی یا قومی نمی‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.
- ۸- محدوده اطلاعات شخصی و همچنین پردازش، گردآوری، انتقال، استفاده و حفاظت آنها، توسط قانون تعیین می‌گردد.

اصل ۳۳- حق امنیت خانه

- ۱- هر فردی دارای حق امنیت خانه است.
- ۲- به استثنای مواردی که از سوی قانون مشخص شده یا بنابر تصمیم دادگاه، کسی حق ندارد برخلاف میل ساکنان خانه وارد منزل خصوصی افراد شود.

اصل ۳۴- حق ازدواج

- ۱- هر فردی حق دارد با رسیدن به سنی که از سوی قانون تعیین شده ازدواج نماید.
- ۲- امر ازدواج بایستی در نتیجه تصمیم و اراده داوطلبانه صورت پذیرد. نمی‌توان کسی را مجبور به ازدواج نمود.
- ۳- خانواده و ازدواج از سوی حکومت صیانت می‌گردند. نامادری، ناپدیری و کودکی از سوی حکومت صیانت می‌شود. دولت برای خانواده‌های بزرگ کمک می‌کند.
- ۴- حقوق زن و شوهر برابر است. مواظبت از فرزندان و تحصیل آنان هم به عنوان حق و هم به عنوان وظیفه بر عهده والدین است.
- ۵- مسئولیت فرزندان احترام به والدین و مراقبت از آنان است. فرزندی که دارای ۱۸ سال بوده و توانایی کار کردن دارند، باید از والدین ناتوان خود حمایت کنند.

اصل ۳۵- حق کار

- ۱- کار اساس رشد و تعالی فردی و عمومی است.

- ۲- هر فردی بنابر توانایی‌هایش حق انتخاب نوع فعالیت، حرفه، شغل و محل کار، را دارد.
- ۳- فرد را نمی‌توان مجبور به کار کرد.
- ۴- توافق‌های کاری در نتیجه تصمیم داوطلبانه است. فرد را نمی‌توان مجبور به تصمیم در مورد توافق کاری نمود.
- ۵- براساس تصمیم دادگاه، مواردی از کار اجباری می‌تواند وجود داشته باشد؛ دوره و شرایط آن بر عهده قانون است. کار اجباری به دستور افراد صلاحیت‌دار در حین دوره نظام وظیفه، حالت اضطراری و یا حکومت نظامی مجاز است.
- ۶- هر فردی حق دارد در شرایط سالم و ایمن، بدون هیچگونه تبعیض و با دستمزدی که کمتر از حداقل تعیین شده از سوی حکومت نیست، کار کند.
- ۷- افراد بی‌کار حق دارند مقرری تأمین اجتماعی از سوی حکومت دریافت نمایند.
- ۸- حکومت پایان بخشیدن به بیکاری نهایت تلاش خود را به کار خواهد بست.

اصل ۳۶- حق اعتصاب

- ۱- هر فردی، به صورت انفرادی و یا به صورت جمعی، حق اعتصاب دارد.
- ۲- حق اعتصاب برای افرادی که کار می‌کنند، براساس توافقات کاری، می‌تواند تنها به مواردی که از سوی قانون تصریح شده، محدود گردد. سربازان و افراد غیرنظامی شاغل در ارتش جمهوری آذربایجان حق اعتصاب ندارند.
- ۳- موارد مورد اختلاف کاری فردی و یا جمعی مطابق با قانون حل و فصل می‌گردد.
- ۴- به جز موارد مشخص شده توسط قانون، تحریم ممنوع است.

اصل ۳۷- حق استراحت

- ۱- هر فردی حق استراحت دارد.
- ۲- برای کسانی که بنابر توافقات کاری ۸ ساعت در هر روز کاری، کار می‌کنند، علاوه بر تعطیلات ملی حداقل یک مرخصی با حقوق و مزایا نیز که کمتر از ۲۱ روز تقویمی نیست از سوی حکومت تضمین می‌گردد.

اصل ۳۸- حق تأمین اجتماعی

- ۱- هر فردی دارای حق تأمین اجتماعی است.
- ۲- کمک به افراد نیازمند، در وهله نخست، بر عهده اعضای خانواده آنان می‌باشد.
- ۳- هر فردی با رسیدن به سن معینی بر اساس قانون، و نیز به هنگام بیماری، معلولیت، فقدان نان‌آور خانواده، بیکاری و دیگر مواردی که در قانون پیش‌بینی شده، حق دارد تحت پوشش تأمین اجتماعی قرار گیرد.

- ۴- میزان حداقل بازنشستگی و مقرری‌های اجتماعی از سوی قانون تعیین می‌گردد.
- ۵- حکومت امکانات گسترش فعالیت‌های بنیاد خیریه‌ای، بیمه اجتماعی داوطلبانه و دیگر اشکال تأمین اجتماعی را فراهم می‌سازد.

اصل ۳۹- حق زیستن در محیط سالم

- ۱- هر فردی حق دارد در محیطزیست سالم زندگی کند.
- ۲- هر فردی حق دارد از وضعیت واقعی اکولوژیکی کسب اطلاعات کرده و از لحاظ خسارت‌های وارده بر سلامتی و اموال خود، ناشی از به هم خوردن اکوسیستم، جبران خسارت دریافت نماید.
- ۳- هیچ فردی نمی‌تواند بر محیطزیست یا منابع طبیعی افزون بر آنچه در قانون تعیین شده خسارت وارد سازد.
- ۴- دولت حفظ تعادل محیطزیست، حفاظت از گونه‌های گیاهان مشروع بومی و غیربومی و انواع حیوانات وحشی تعیین شده توسط قانون را تضمین می‌کند.

اصل ۴۰- حق فرهنگی

- ۱- هر فردی حق دارد در حیات فرهنگی مشارکت داشته و از نهادها و ارزش‌های فرهنگی استفاده کند.
- ۲- هر فردی می‌باید به میراث‌های معنوی، فرهنگی و تاریخی احترام گذاشته، در مراقبت از آنها کوشا بوده و از یادمان‌های فرهنگی حفاظت نماید.

اصل ۴۱- حق حفاظت از سلامتی

- ۱- هر فردی دارای حق حفاظت از سلامتی خود و بهره‌مندی از مراقبت‌های پزشکی است.
- ۲- حکومت تمامی اقدامات لازم را در جهت توسعه تمامی اشکال خدمات بهداشتی براساس صور مختلف امکانات و تجهیزات انجام داده، ایمنی از لحاظ بهداشتی-اپیدمیولوژیک را تضمین، و امکانات انواع بیمه‌های درمانی را فراهم می‌سازد.
- ۳- مقاماتی که حقایق و موضوعات خطرناک برای زندگی و سلامتی مردم را کتمان کنند، قانوناً مسئول شناخته می‌شوند.

اصل ۴۲- حق آموزش

- ۱- هر شهروندی حق آموزش دارد.
- ۲- حکومت آموزش اجباری دوره متوسطه را به صورت رایگان تضمین می‌کند.
- ۳- نظام آموزشی تحت کنترل حکومت می‌باشد.

- ۴- حکومت ادامه تحصیل مستعدترین افراد را بدون توجه به وضعیت مالی آنها، تضمین می‌کند.
- ۵- حکومت حداقل استانداردهای آموزشی را تعیین و اجرا می‌کند.

اصل ۴۳- حق خانه

- ۱- هیچ فردی را نمی‌توان از داشتن خانه بدون قانون محروم ساخت.
- ۲- حکومت در ساختن اماکن مسکونی مساعدت کرده، اقدامات ویژه‌ای در جهت تحقق حق منزل انجام می‌دهد.

اصل ۴۴- حق تابعیت ملی

- ۱- هر فردی دارای حق حفظ تابعیت ملی خویش است.
- ۲- هیچ فردی را نمی‌توان مجبور به تغییر تابعیت ملی خویش کرد.

اصل ۴۵- حق استفاده از زبان مادری

- ۱- هر فردی دارای حق استفاده از زبان مادری خویش است. هر فردی دارای حق آموزش و پرورش و یا انجام فعالیت خلاقانه در زبان مورد دلخواه خویش می‌باشد.
- ۲- هیچ فردی را نمی‌توان از حق استفاده از زبان مادری محروم ساخت.

اصل ۴۶- حق دفاع از آبرو و حیثیت

- ۱- هر فردی دارای حق دفاع از آبرو و حیثیت خویش است.
- ۲- حیثیت هر فردی از سوی حکومت صیانت می‌شود. نباید هیچ امری باعث تحقیر حیثیت انسان گردد.
- ۳- هیچ فردی نباید شکنجه و آزار شده و یا مورد رفتار و تنبیهاتی قرار گیرد که دون شأن انسان‌هاست. آزمایش‌های پزشکی و علمی بر روی هر شخصی بدون رضایت داوطلبانه او نباید صورت پذیرد.

اصل ۴۷- آزادی اندیشه و بیان

- ۱- هر فردی می‌تواند از آزادی اندیشه و بیان بهره‌مند شود.
- ۲- هیچ فردی نباید مجبور به اعلام اندیشه و اعتقادات و یا مجبور به ترک اعتقادات و اندیشه‌هایش شود.
- ۳- هرگونه تبلیغی که منجر به تحریکات نژادی، ملی، مذهبی، اجتماعی شده و معیارهای دیگر که باعث تنش‌جات اجتماعی و خصومت گردد، ممنوع است.

اصل ۴۸- آزادی وجدان

- ۱- هر فردی از آزادی وجدان بهره‌مند است.
- ۲- هر فردی حق دارد از مواضع خویش نسبت به مذهب تعریف داشته و به صورت فردی و یا گروهی به هر مذهبی که می‌خواهد باور داشته و یا باور نداشته باشد، می‌خواهد اقرار کند و یا نکند و عقاید خود را در ارتباط با مذهب بیان و اشاعه دهد.
- ۳- هر فردی در اجرای مراسم مذهبی آزاد است، لیکن این امر نبایستی برهم زنده نظم عمومی و متضاد با اخلاق عمومی باشد.
- ۴- باورها و اعتقادات مذهبی عذری برای تخلف از قانون نیست.
- ۵- هیچ فردی نباید مجبور و ملزم به نمایش درآوردن و اعلام باور و اعتقاد مذهبی، اجراء و برقراری مراسم مذهبی و یا شرکت در مجامع و مراسمات مذهبی باشد.

اصل ۴۹- آزادی اجتماعات

- ۱- هر فردی دارای حق تجمع دارد.
- ۲- هر فردی حق دارد با اطلاع قبلی به ادارات ذی‌ربط دولتی، به طور مسالمت‌آمیز و غیر مسلح و در صورتی که برهم‌زننده نظم عمومی و متضاد با اخلاق عمومی نباشد، با دیگر افراد تجمع کرده، سخنرانی‌ها، تظاهرات، راهپیمایی‌ها را سازماندهی کرده و یا دیگران را متقاعد به پیوستن کند.

اصل ۵۰- آزادی اطلاعات

- ۱- هر فردی آزاد است به دنبال کسب، انتقال، تهیه و پخش اطلاعات باشد.
- ۲- آزادی وسایل ارتباط جمعی تضمین می‌شود. اعمال سانسور حکومتی در وسایل ارتباط جمعی، از جمله مطبوعات ممنوع است.
- ۳- هر فرد حق دارد به اطلاعات مندرج در وسائل ارتباط جمعی که حقوق او را پایمال کرده و یا به منافع خسارت وارد ساخته، تکذیب نماید و یا به آن پاسخ درخور دهد.

اصل ۵۱- آزادی فعالیت خلاق

- ۱- هر فردی آزاد است تا دست به فعالیت خلاق بزند.
- ۲- آزادی فعالیت‌های ادبی- هنری، علمی- تکنولوژیک، و دیگر فعالیت‌های خلاق از سوی حکومت تضمین می‌شوند.

اصل ۵۲- حق شهروندی

هر فردی که دارای روابط سیاسی و حقوقی با جمهوری آذربایجان بوده، نیز حقوق و تعهدات مشترکی دارد، شهروند جمهوری آذربایجان محسوب می‌گردد. فرد متولد در قلمرو آذربایجان و یا زاده شده از شهروندان آذربایجان، شهروند آذربایجان محسوب می‌گردد. نیز کسی که یکی از والدین او آذربایجانی باشد، شهروند جمهوری آذربایجان محسوب می‌گردد.

اصل ۵۳- تضمین حق شهروندی

- ۱- نمی‌توان یک شهروند جمهوری آذربایجان را از شهروندی جمهوری آذربایجان به استثناء موارد عدم تابعیت معین شده در قانون محروم ساخت.
- ۲- تحت هیچ شرایطی شهروند جمهوری آذربایجان از جمهوری آذربایجان اخراج و یا به یک کشور خارجی تحویل داده نمی‌شود.
- ۳- جمهوری آذربایجان حفاظت قانونی از شهروندان جمهوری آذربایجان را که به صورت موقت و یا دائمی در خارج از جمهوری آذربایجان زندگی می‌کنند به عهده داشته و آنان را مورد حمایت قرار می‌دهد.

اصل ۵۴- حق شرکت در حیات سیاسی جامعه و حکومت

- ۱- بدون هیچگونه محدودیتی شهروندان جمهوری آذربایجان دارای حق شرکت در حیات سیاسی جامعه و حکومت می‌باشند.
- ۲- هر شهروند جمهوری آذربایجان دارای این حق است که خود به صورت مستقل در مقابل شورش علیه حکومت و یا کودتای دولتی به پا خیزد.

اصل ۵۵- حق شرکت در اداره حکومت

- ۱- شهروندان جمهوری آذربایجان دارای حق شرکت در اداره حکومت هستند. آنها می‌توانند خود و یا از طریق نمایندگان خود این حق را اعمال کنند.
- ۲- شهروندان جمهوری آذربایجان دارای حق اشتغال در نهادهای دولتی هستند. مقامات نهادهای حکومتی از میان شهروندان جمهوری آذربایجان تعیین می‌شوند. شهروندان خارجی و شهروندان بدون تابعیت را در نهادهای حکومتی فقط می‌توان به ترتیب معینی که در قانون پیش‌بینی شده به کار گمارد.

اصل ۵۶- حق انتخاب

- ۱- شهروندان جمهوری آذربایجان دارای حق انتخاب کردن و انتخاب شدن برای نهادهای حکومتی بوده و نیز دارای حق شرکت در رفراندوم می‌باشند.

- ۲- کسانی که از سوی دادگاه بدون صلاحیت تشخیص داده شده‌اند حق شرکت در انتخابات و یا رفراندوم را ندارند.
- ۳- شرکت پرسنل نظامی، قضات، کارگزاران حکومتی، مقامات مذهبی، افراد محکوم به حبس از سوی دادگاه و نیز افرادی که در قانون اساسی حاضر مشخص گردیده‌اند، (در صورت انتخابات) حق انتخاب شدن آنان می‌تواند با قانون محدود شود.

اصل ۵۷- حق مراجعت و یا بازخواست

- ۱- شهروندان جمهوری آذربایجان دارای حق بازخواست به صورت شخصی و نیز با تقدیم تقاضاهای کتبی فردی و گروهی به نهادهای حکومتی هستند. پرسنل نظامی از این حق فقط به صورت فردی می‌توانند بهره‌مند شوند. به هر تقاضایی باید در مدت و روند تعیین شده در قانون پاسخ کتبی داده شود.
- ۲- شهروندان جمهوری آذربایجان دارای حق انتقاد از کار و فعالیت نهادهای حکومتی، مقامات آنها، احزاب سیاسی، اتحادیه‌های صنفی، دیگر تشکلهای عمومی و نیز دارای حق انتقاد از افراد هستند. طرح دعاوی علیه انتقاد ممنوع است. توهین و افترا به عنوان انتقاد تلقی نمی‌شود.

اصل ۵۸- حق پیوستن

- ۱- هر فردی آزاد است تا به دیگر مردم بپیوندد.
- ۲- هر فردی دارای حق تأسیس هر نوع تشکلی، از قبیل حزب سیاسی، اتحادیه صنفی، و دیگر تشکلهای عمومی بوده و یا دارای حق پیوستن به تشکلهای موجود می‌باشد. فعالیت آزاد همه واحدها و تشکلهای تضمین می‌شود.
- ۳- هیچ فردی را نمی‌توان مجبور به پیوستن به هیچ تشکلی و یا مجبور به حفظ عضویت در آن تشکل ساخت.
- ۴- فعالیت تشکلهایی با گرایش به سرنگونی قهرآمیز حکومت قانونی و یا تشکلهای با اعمال مجازات‌های جنایی و یا جرایم جنایی با استفاده از روش‌های جنایی در تمام یا بخشی از جمهوری آذربایجان ممنوع هستند. فعالیت تشکلهایی را که قانون اساسی و سایر قوانین را نقض می‌کنند فقط می‌توان با تصمیم دادگاه متوقف ساخت.

اصل ۵۹- حق فعالیت کسب و کار

- ۱- هر فردی می‌تواند با استفاده از امکانات، توانایی‌ها، و اموال خود به صورت فردی و یا همراه با دیگر شهروندان دست به فعالیت کسب و کار و یا دیگر فعالیت‌های اقتصادی‌ای که از سوی قانون ممنوع نشده، بزند.

۲- دولت در زمینه کارآفرینی فقط قوانین مربوط به منافع دولت و دفاع از سلامت زندگی انسانی را اجرا می‌کند.

اصل ۶۰- تضمین اداری و قضایی برای حقوق و آزادی‌ها

- ۱- حقوق و آزادی‌های هر شهروند با حمایت اداری و قضایی تضمین می‌گردد.
- ۲- هر کس حق دارد که به کار او بی‌طرف حکم دهند. و پرونده در دادرسی اداری و رسیدگی قضایی در یک زمان معقول بررسی شود.
- ۳- هر کس حق دارد که از دادرسی‌های اداری و رسیدگی قضایی شکایت کند.
- ۴- هر فردی می‌تواند در صورت نادیده گرفتن حکم اداری علیه فعالیت و یا عدم فعالیت نهادهای حکومتی، احزاب سیاسی، اشخاص حقوقی، شهرداری‌ها و مقامات دولتی به دادگاه شکایت نماید.
- ۵- .

اصل ۶۱- حق مشاوره قانونی

- ۱- هر فردی دارای دریافت مشاوره حقوقی شایسته می‌باشد.
- ۲- در مواردی که از سوی قانون پیش‌بینی شده مشاوره حقوقی رایگان انجام می‌پذیرد که هزینه آن بر عهده دولت است.
- ۳- هر شهروندی از لحظه توقیف، دستگیری و یا اتهام از سوی نهادهای ذی‌صلاح حکومتی، حق دارد از کمک یک وکیل مدافع دریافت مشاوره و استفاده کند.

اصل ۶۲- قابل تغییر نبودن قضاوت قانونی

هر فردی حق دارد که پرونده‌اش در دادگاهی که از سوی قانون مشخص شده رسیدگی شود. پرونده شخص را بدون رضایت او نمی‌توان در دادگاه دیگری مورد رسیدگی قرار داد.

اصل ۶۳- فرض بی‌گناهی

- ۱- هر فردی بی‌گناه تلقی می‌گردد. هر فردی که متهم به جرم می‌گردد تا هنگامی که جرم او قانوناً ثابت نشده و حکم دادگاه به اجرا درنیامده است بی‌گناه تلقی می‌گردد.
- ۲- فرد مظنون به جرم را نباید مجرم تلقی کرد.
- ۳- فرد متهم به جرم نیازی به اثبات بی‌گناهی خود ندارد.
- ۴- در هنگام اجرای عدالت نباید از شواهد بدست آمده با نقض قانون استفاده شود.
- ۵- بدون حکم دادگاه نمی‌توان هیچ فردی را متهم به جرم ساخت.

اصل ۶۴- مجاز نبودن محکومیت مکرر برای جرم واحد
هیچ فردی را نمی‌توان در مورد یک جرم به صورت مکرر محکوم ساخت.

اصل ۶۵- حق استیناف مکرر به دادگاه
هر فرد محکوم شده‌ای از سوی دادگاه، همانگونه که در قانون تصریح شده، دارای حق استیناف به دادگاه بالاتر جهت درخواست تجدیدنظر در حکم و نیز بخشودگی و یا تخفیف در محکومیت می‌باشد.

اصل ۶۶- قابل پذیرش نبودن شهادت علیه خویشاوندان
هیچ فردی را نمی‌توان مجبور به شهادت علیه خود، همسر، (شوهر) فرزندان، والدین، برادر، و یا خواهر خویش نمود. فهرست کامل خویشاوندانی که شهادت علیه آنها اجباری نیست از سوی قانون مشخص می‌شود.

اصل ۶۷- حقوق افراد دستگیر شده، بازداشتی، متهم به جرم
۱- هر فرد دستگیر شده، بازداشتی، و یا متهم به جرم بایستی بلافاصله از سوی نهادهای ذیصلاح حکومتی در مورد حق و حقوق خود، دلایل بازداشت و موازین حقوقی حبس و اقامه دعوی علیه او، توجیه شود.
۲- هر فردی که به اتهام جرایم جنایی متهم شده است، باید قبل از محکوم شدن شنیده شود.

اصل ۶۸- دفاع از خودسرانه گی و حقوق رفتار وجدانی
۱- هر کسی حق دارد نسبت به خود حقوق رفتار وجدانی را به استثنایی که رفتارهای خودسرانه نهادهای دولتی را مد نظر دارد، داشته باشند.
۲- حقوق کسی که از جرمی متضرر شده و یا کسی که در اثر سوءاستفاده از قدرت متضرر شده است از سوی قانون صیانت می‌شود. فرد متضرر دارای حق شرکت در جریان امور قضایی بوده و می‌تواند تقاضای جبران خسارت وارده را بکند.
۳- هر فردی دارای حق مطالبه جبران ضرر از حکومت در قبال خسارات وارده به وی در نتیجه اعمال غیرقانونی و یا کمکاری نهادهای حکومتی و مقامات آنهاست.

۴- دولت، همراه با کارمندان خود، در نتیجه اعمال غیرقانونی و یا کم‌کاری مقامات حکومتی در قبال خسارات وارده به حقوق و آزادی‌های انسانی و نقض امنیت آنها مسئولیت مدنی دارد.

اصل ۶۹- حق شهروندان خارجی و افراد بدون تابعیت

- ۱- شهروندان خارجی و افراد بدون تابعیت مقیم جمهوری آذربایجان در صورتی که در قوانین و یا توافقات بین‌المللی مورد موافقت جمهوری آذربایجان غیر از این تصریح نشده باشد، می‌توانند از تمامی حقوق بهره‌مند بوده و باید تمامی تعهدات را همانند شهروندان جمهوری آذربایجان بجای آورند.
- ۲- حقوق و آزادی‌های شهروندان خارجی و افراد بدون تابعیت را که به صورت دائمی و یا موقت مقیم جمهوری آذربایجان هستند، فقط می‌توان طبق استانداردهای حقوق بین‌المللی و یا قوانین جمهوری آذربایجان محدود ساخت.

اصل ۷۰- حق پناهندگی سیاسی

- ۱- جمهوری آذربایجان طبق استانداردهای قانونی و شناخته شده بین‌المللی اقدام به اعطای پناهندگی سیاسی به شهروندان خارجی و اشخاص بدون تابعیت می‌کند.
- ۲- استرداد افراد به کشورشان که به خاطر عقاید سیاسی مورد آزار قرار می‌گیرند و نیز به خاطر اعمالی که در جمهوری آذربایجان جرم شناخته نمی‌شود، مجاز نیست.

اصل ۷۱- پاسداری از حقوق و آزادی‌های انسان و شهروند

- ۱- نظارت و پاسداری از حقوق و آزادی‌های انسان و شهروند که در قانون اساسی تصریح شده است، وظیفه قوای مقننه، مجریه و قضائیه است.
- ۲- هیچ‌کس نمی‌تواند تحقق حقوق و آزادی‌های یک انسان و شهروند را محدود سازد. حقوق و آزادی‌های هر فرد به موارد ذکر شده در این قانون اساسی و همچنین حقوق و آزادی‌های دیگران محدود می‌شود. محدودیت حقوق و آزادی‌ها باید متناسب با نتایج مورد انتظار دولت باشد.
- ۳- بخشی از حقوق و آزادی‌های یک انسان و یک شهروند را می‌توان به صورت موقت و به هنگام اعلام شرایط جنگی، حکومت نظامی، وضعیت اضطراری و نیز بسیج عمومی و با در نظر گرفتن تعهدات جمهوری آذربایجان محدود ساخت. در جهت رعایت حقوق و آزادی‌های عموم، پیش از اجراء این محدودیت‌ها به اطلاع عموم می‌رسد.^{۱۰}

^{۱۰} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲ در بند ۳ اصل ۷۱ کلمه «تنها» بعد از عبارت «به صورت موقت» می‌آمد حذف گردید.

- ۴- هیچ فردی را نمی‌توان تحت هیچ شرایطی مجبور به اعلام افکار و اعتقادات مذهبی ساخت و یا به خاطر آن مورد آزار و اذیت قرار داد.
- ۵- هیچ یک از اصول قانون اساسی را نمی‌توان به عنوان ضابطه‌ای در جهت ممنوعیت حقوق و آزادی‌های یک انسان و یک شهروند تفسیر نمود.
- ۶- در خاک جمهوری آذربایجان حقوق و آزادی‌های یک انسان و شهروند مستقیماً به وسیله خود فرد مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- ۷- هر گونه اختلاف نظر در ارتباط با نقض حقوق و آزادی‌های یک انسان و یک شهروند در دادگاه حل و فصل می‌گردد.
- ۸- هیچ فردی در قبال اعمالی که در زمان انجام آن، جرم محسوب نمی‌شده، مسئول شناخته نمی‌شود. اگر پس از ارتکاب جرم، قانون جدیدی وضع گردید که در آن مجازاتی برای جرم مزبور در نظر نگرفته و یا مشمول تخفیف باشد، قانون جدید اعمال می‌گردد.
- ۹- هرکس می‌تواند اقداماتی را که توسط قانون ممنوع نیست، انجام دهد و هیچکس نمی‌تواند مجبور به انجام اقداماتی باشد که با قانون در نظر گرفته نشده‌اند.
- ۱۰- نهادهای دولتی تنها مجازند تحت این قانون اساسی و در حدود و قوانین مقرر شده توسط قانون فعالیت نمایند.

فصل چهارم: مسئولیت‌های عمده شهروندان

اصل ۷۲- مسئولیت‌های عمده شهروندان

- ۱- هر فردی تعهداتی نسبت به حکومت و جامعه دارد که این تعهدات مستقیماً در نتیجه حقوق و آزادی‌های اوست. وظایف هر فرد تنها با این قانون اساسی یا قانون می‌تواند حل و فصل شود.
- ۲- هر فردی باید از اصول قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان پیروی کرده، به حقوق و آزادی‌های دیگر افراد احترام گذاشته، دیگر تعهدات پیش‌بینی شده در قانون را اجرا نماید.
- ۳- جهل به قانون رافع مسئولیت فرد نیست.

اصل ۷۳- مالیات و دیگر عوارض دولتی

- ۱- هر فردی باید مالیات و سایر عوارض دولتی را، به موقع و به طور کامل پرداخت نماید.
- ۲- هیچ فردی را نمی‌توان مجبور به پرداخت مالیات و عوارض حکومتی‌ای نمود که مورد آن در قانون پیش‌بینی نشده و همچنین نمی‌توان فرد را مجبور به پرداخت بیش از مقدار تصریح شده در قانون مکلف نمود.

اصل ۷۴- وفاداری به میهن

- ۱- وفاداری به میهن مقدس است.
- ۲- اشخاصی که در نهادهای قوای مقننه، مجریه و قضائیه به صورت منتخب و یا منتصب به کار گماشته می‌شوند، مسئول اجرای دقیق و از روی وجدان تعهدات خود هستند - و در موارد مشخص شده توسط قانون- باید سوگند بخورند.
- ۳- شخص منتخب یا منتصب در نهادهای قوای مقننه، مجریه و قضائیه که بنابر قانون اساسی جمهوری آذربایجان سوگند یاد کرده باشد، اگر متهم به جرم علیه حکومت، شامل تمرّد یا کودتای حکومتی بوده و بر اساس این اتهام محکوم شده باشد، از مقام خود اخراج شده محسوب می‌گردد و نمی‌تواند بار دیگر به مسئولیت خود در این موقعیت بازگردد.

اصل ۷۵- احترام به نمادهای حکومتی

- ۱- هر شهروندی باید به نمادهای حکومتی جمهوری آذربایجان - یعنی پرچم، آرم حکومتی، و سرود ملی آن - احترام بگذارد.
- ۲- بی‌احترامی به نمادهای دولتی موجب مسئولیت پیش‌بینی شده در قانون می‌گردد.

اصل ۷۶- دفاع از میهن

- ۱- دفاع از میهن وظیفه هر شهروند است. طبق قوانین شهروندان به خدمت نظامی می‌پردازند.
- ۲- اگر اعتقادات شهروندان در تضاد با خدمات نظامی واقعی باشد، در این صورت در موارد تعیین شده در قانون، به جای خدمت معمول نظام وظیفه، خدمات جایگزین مجاز می‌باشد.^{۱۱}

اصل ۷۷- حفاظت از آثار تاریخی و فرهنگی

پاسداری و حفاظت از آثار تاریخی و فرهنگی هر شهروند است.

---

^{۱۱} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در بند ۲ اصل ۷۶ عبارت «خدمات جایگزین نظامی» با عبارت «خدمات جایگزین» عوض شده است.

اصل ۷۸- حفاظت از محیط‌زیست

حفاظت از محیط‌زیست وظیفه هر شهروند است.

اصل ۷۹- غیرقابل پذیرش بودن اجرای وظایف مغایر با قوانین

هیچ فردی را نمی‌توان مجبور به اجرای امور مغایر با قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان نمود.

اصل ۸۰- مسئولیت

تخطی از قوانین و اصول قانون اساسی حاضر از قبیل غصب حقوق و آزادی‌ها و نیز قصور در اجرای مسئولیت‌های تصریح شده در قوانین و قانون اساسی حاضر جمهوری آذربایجان پیگرد قانونی دارد.

بخش سوم: قوای حکومتی

فصل پنجم: قوه مقننه

اصل ۸۱- تحقق قوه مقننه

قوه مقننه در جمهوری آذربایجان از طریق مجلس ملی جمهوری آذربایجان تحقق می‌یابد.

اصل ۸۲- تعداد نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان
مجلس ملی جمهوری آذربایجان دارای ۱۲۵ نماینده می‌باشد.

اصل ۸۳- مبانی انتخابات نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان
نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان بر اساس سیستم اکثریت آراء و از طریق انتخابات مستقیم، برابر و عمومی به شیوه رأی‌گیری آزاد، حضوری، و مخفی انجام می‌پذیرد.^{۱۲}

اصل ۸۴- مدت اعتبار هر دوره مجلس ملی جمهوری آذربایجان

- ۱- مدت اعتبار هر دوره مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۵ سال می‌باشد. در صورتی که عملیات نظامی در شرایط جنگ امکان برگزاری انتخابات مجلس ملی جمهوری آذربایجان را سلب نماید، مدت اعتبار مجلس ملی جمهوری آذربایجان تا پایان عملیات نظامی ادامه می‌یابد. تصمیم‌گیری در مورد این قانون توسط دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان براساس درخواست نهاد دولتی برگزار کننده انتخابات (رفراندوم) انجام می‌گردد.
- ۲- انتخابات مجلس ملی جمهوری آذربایجان هر پنج سال یکبار و در اولین یکشنبه ماه نوامبر صورت می‌پذیرد.

^{۱۲} - بارفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در اصل ۸۳ عبارت «و نسبی» بعد از کلمه «سیستم اکثریت» حذف گردیده است.

- ۳- مدت اعتبار نمایندگی نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان بسته به اعتبار دوره مربوطه مجلس ملی جمهوری آذربایجان و انتخابات بعدی تعیین می‌گردد.
- ۴- در صورت انجام انتخابات جهت جایگزینی نمایندگانی به جای نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان، مدت اعتبار نمایندگی نماینده یا نمایندگان منتخب جدید منطبق با باقیمانده اعتبار نمایندگی نماینده یا نمایندگان قبلی می‌باشد.

اصل ۸۵- شرایط لازم نامزدهای نمایندگی مجلس ملی جمهوری آذربایجان

- ۱- هر شهروند جمهوری آذربایجان که دارای حق شرکت در انتخابات باشد، می‌تواند طبق ضوابط تعیین شده به نمایندگی مجلس ملی جمهوری آذربایجان انتخاب شود.
- ۲- افراد دارای دو تابعیت، افرادی که تعهداتی نسبت به حکومت‌های دیگر دارند، کسانی که در قوای مجریه و قضائیه مشغولند، افرادی که در دیگر زمینه‌هایی مشغول به کارند که از بابت آن حقوق دریافت می‌دارند (به استثنای فعالیت‌های علمی، آموزشی، و خلاق)، شخصیت‌های دینی، کسانی که عدم صلاحیت آنها از طریق دادگاه تأیید شده، کسانی که محکومیت سنگین داشته و بنابر رأی دادگاه محکومیت خود را می‌گذرانند نمی‌توانند به عنوان نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان انتخاب شوند.

- اصل ۸۶- بررسی و تأیید نتایج انتخابات نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان صحت نتایج انتخابات طبق قانون، از سوی دادگاه قانون اساسی بررسی و تأیید می‌شود.

اصل ۸۷- پایان دوره اعتبار نمایندگی مجلس ملی جمهوری آذربایجان

- ۱- صلاحیت دوره نمایندگی مجلس ملی جمهوری آذربایجان در روز نخستین فراخوان دوره جدید مجلس ملی جمهوری آذربایجان پایان می‌پذیرد.
- ۲- انتخابات نمایندگان جهت جایگزینی نمایندگانی که از مجلس کنار رفته‌اند، اگر پایان دوره نمایندگی مجلس ملی جمهوری آذربایجان در مدت کمتر از ۱۲۰ روز باشد، انتخابات برگزار نمی‌گردد.
- ۳- مجلس ملی جمهوری آذربایجان پس از تأیید اعتبار نمایندگی ۸۳ تن از نمایندگان، دارای اعتبار قانون‌گذاری می‌باشد.

اصل ۸۸- ادوار قانونگذاری مجلس ملی جمهوری آذربایجان

- ۱- هر ساله دو دوره قانونگذاری بهار و پاییز در مجلس ملی جمهوری آذربایجان برگزار می‌گردد.

پس از تأیید صحت انتخابات ۸۳ نفر از نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان نخستین جلسه مجلس ملی جمهوری آذربایجان در عرض یک هفته پس از روز تأیید تشکیل خواهد شد.

هر گاه پس از انتخابات مجلس ملی جمهوری آذربایجان، اعتبار نمایندگی ۸۳ تن از نمایندگان آن، پیش از دهم ماه مارس تأیید نشده باشد، افتتاح نخستین جلسه مجلس ملی جمهوری آذربایجان از سوی دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان تعیین خواهد شد.^{۱۳}

- ۲- فراخوان برای جلسات فوق‌العاده مجلس ملی جمهوری آذربایجان از سوی رئیس مجلس ملی جمهوری آذربایجان و یا بنابه درخواست رئیس جمهوری آذربایجان و یا ۴۲ تن از نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان صورت می‌گیرد.
- ۳- دستور جلسه فوق‌العاده از سوی کسانی که خواستار فراخوان بوده‌اند تهیه می‌گردد. پس از پایان مذاکرات بر روی مسائل آن دستور، جلسه فوق‌العاده پایان می‌پذیرد.
- ۴- جلسات مجلس ملی جمهوری آذربایجان به صورت آشکار و باز برگزار می‌گردد. بنابه درخواست ۸۳ نماینده مجلس ملی جمهوری آذربایجان و یا بر

---

^{۱۳} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در بند ۱ اصل ۸۸ عبارت «دو دوره قانونگذاری» با عبارت «دو دوره قانونگذاری بهار و پاییز» و نیز عبارت «تا اول ماه فوریه» با عبارت «تا اول ماه مارس عوض شده است. همچنین پاراگراف بند اول اصل ۸۸ حذف گردیده است. متن اصل ۸۸ قبل از اصلاحات؛

اصل ۸۸- ادوار قانونگذاری مجلس ملی جمهوری آذربایجان

هر ساله دو دوره قانونگذاری در مجلس ملی جمهوری آذربایجان برگزار می‌گردد:

دوره بهار، از اول فوریه شروع و تا سی و یکم ماه مه ادامه می‌یابد.

دوره پاییز، از سی‌ام سپتامبر شروع و تا سی‌ام دسامبر ادامه می‌یابد. هر گاه اول فوریه و سی‌ام سپتامبر مصادف با روز تعطیلی باشد، آغاز دوره از اولین روز کاری بعد از تعطیلی خواهد بود.

پس از تأیید صحت انتخابات ۸۳ تن از نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان نخستین جلسه مجلس ملی جمهوری آذربایجان در عرض یک هفته پس از روز تأیید تشکیل خواهد شد.

هر گاه پس از انتخابات مجلس ملی جمهوری آذربایجان، اعتبار نمایندگی ۸۳ تن از نمایندگان، پیش از اول ماه فوریه تأیید نشده باشد، گشایش نخستین جلسه مجلس ملی جمهوری آذربایجان از سوی دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان تعیین خواهد شد.

اساس پیشنهاد رئیس جمهور آذربایجان می‌توان جلسات مجلس ملی جمهوری آذربایجان به صورت بسته برگزار شود.

اصل ۸۹- عزل نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان از وکالت خود و از دست

دادن حق و اختیارات نمایندگی در مجلس ملی جمهوری آذربایجان

۱- نماینده مجلس ملی جمهوری آذربایجان در موارد زیر وکالت خود را از دست می‌دهد:

(۱) هر گاه که در شمارش آراء تقلب شده باشد؛

(۲) زمانی که تابعیت جمهوری آذربایجان را از دست می‌دهد و یا تابعیت کشور دیگری را بپذیرد؛

(۳) در صورت ارتکاب جرم و در صورت وجود حکم معتبر دادگاه؛

(۴) در صورت عهده‌دار شدن مسئولیتی در نهادهای حکومتی، احراز پستی در سازمان مذهبی، مشغول شدن در کسب و کار حرفه‌ای، بازرگانی و یا دیگر فعالیت‌هایی که از بابت آن حقوق دریافت کند (به استثنای فعالیت‌های علمی، آموزشی، و فعالیت‌های نوآورانه)؛

(۵) در صورت درخواست داوطلبانه؛

(۶) زمانی که بند ۳ ماده ۹۳ این قانون اساسی را نقض کرده باشد؛

(۷) نقض شدید قوانین اخلاقی که برای نماینده مجلس ملی تعیین شده است.

اتخاذ تصمیم در مورد عزل نماینده مجلس ملی جمهوری آذربایجان از وکالت خود، بر طبق شرایطی صورت می‌پذیرد که آن شرایط از سوی قانون مشخص می‌گردد.

۲- هر گاه نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان قادر به انجام تعهدات و وظایف نباشند و یا موارد دیگری که در قانون تصریح شده شامل حال آنها بشود، وظیفه وکالت آنها پایان یافته تلقی می‌گردد. روند اتخاذ تصمیم مقتضی از سوی قانون تعیین می‌گردد.

اصل ۹۰- مصونیت نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان

۱- شخصیت نماینده مجلس ملی جمهوری آذربایجان در طول تمامی دوره وکالت مجلس از مصونیت برخوردار است. به استثنای مواردی که نماینده‌ای در حین ارتکاب جرم دستگیر گردد. نماینده مجلس ملی جمهوری آذربایجان را، در طول

دوره نمایندگی، نمی‌توان مورد بازخواست جنایی قرار داده، یا او را دستگیر نمود، همچنین نمی‌توان در مورد او اقدامات انضباطی از سوی دادگاه اعمال کرد، و یا او را تفتیش بدنی نمود. نماینده مجلس ملی جمهوری آذربایجان را تنها می‌توان در محل ارتکاب جرم دستگیر کرد. در چنین مواردی کسی که نماینده مجلس ملی جمهوری آذربایجان را دستگیر کرده باید بلافاصله دادستان کل جمهوری آذربایجان را در جریان حقیقت امر قرار دهد.

۲- مصونیت نماینده مجلس ملی جمهوری آذربایجان را فقط براساس تقاضای دادستان کل جمهوری آذربایجان و با تصمیم مجلس ملی جمهوری آذربایجان لغو کرد.

اصل ۹۱- ممنوعیت اقامه دعوی علیه نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان

نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان را نمی‌توان جهت فعالیت خود در مجلس ملی جمهوری آذربایجان، رأی‌دهی در مجلس ملی جمهوری آذربایجان، و به خاطر اظهاراتشان در مجلس ملی جمهوری آذربایجان مقصر دانست. بدون رضایت نمایندگان، در ارتباط با چنین مواردی، آنان الزامی به ادای توضیحات و یا ارائه شواهد ندارند.

اصل ۹۲- سازماندهی کار مجلس ملی جمهوری آذربایجان

مجلس ملی جمهوری آذربایجان نحوه فعالیت خود را تعیین و نهادهای مربوطه را ایجاد می‌کند. از جمله رئیس و معاونان مجلس را انتخاب، کمیسیونهای دائمی و دیگر کمیته‌ها را تعیین و خزانه‌داری را تشکیل می‌دهد.

اصل ۹۳- مصوبات مجلس ملی جمهوری آذربایجان

۱- مجلس ملی جمهوری آذربایجان در حیطة صلاحیت خود، لوایح و طرح‌های منطبق با قانون اساسی را برای تصویب می‌پذیرد.

۲- قوانین مشروطه منطبق با قانون اساسی، قوانین دیگر و مصوبات، مطابق آنچه در قانون اساسی حاضر مشخص گردیده است، همگی در مجلس ملی جمهوری آذربایجان به تصویب می‌رسند.

۳- نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان شخصاً از حق رأی خود استفاده می‌نمایند.

۴- در قوانین و مصوبات مجلس ملی جمهوری آذربایجان دستورالعمل‌های ویژه به نهادهای قوه مجریه و قضائیه نمی‌تواند گنجانده شود.

اصل ۹۴- قوانین کلی وضع شده توسط مجلس ملی جمهوری آذربایجان

- ۱- مجلس ملی جمهوری آذربایجان قوانین کلی در ارتباط با موضوعات ذیل وضع می‌نماید:
  - (۱) استفاده هر شخص و شهروند از حقوق و آزادی‌های مصرح در قانون اساسی حاضر و تضمین‌های حکومتی برای این حقوق و آزادی‌ها؛
  - (۲) انتخابات ریاست جمهوری آذربایجان؛
  - (۳) انتخابات نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان و وضعیت قانونی آنان؛
  - (۴) رفراندوم؛
  - (۵) نظام قضائی و وضعیت قانونی قضات؛ دادستانی، وکلاء و دفاتر اسناد رسمی؛
  - (۶) دعوای حقوقی، اجرای حکم دادگاه؛
  - (۷) انتخابات و وضعیت شهرداری‌ها؛
  - (۸) وضعیت اضطراری، حکومت نظامی؛
  - (۹) جوایز دولتی؛
  - (۱۰) وضعیت اشخاص حقیقی و حقوقی؛
  - (۱۱) موضوعات حقوق مدنی؛
  - (۱۲) معاملات، موافقت‌های قانونی- مدنی، نمایندگی و وراثت؛
  - (۱۳) حق مالکیت، شامل رویه حقوق مالکیت دولتی، خصوصی و شهرداری، حق مالکیت معنوی، سایر حقوق مالکیت، حق مسئولیت؛
  - (۱۴) روابط خانوادگی، شامل سرپرستی و ولایت؛
  - (۱۵) اساس فعالیت‌های مالی- مالیات‌ها، عوارض و هزینه‌ها؛
  - (۱۶) روابط کاری و تأمین اجتماعی؛
  - (۱۷) تفسیر جرم و دیگر موارد نقض قانون و تعیین میزان مسئولیت در مقابل آنها؛
  - (۱۸) دفاع و خدمت نظام وظیفه؛
  - (۱۹) استخدام دولتی؛
  - (۲۰) اصول امنیتی؛
  - (۲۱) ساختار اراضی و چگونگی مرزهای حکومتی؛
  - (۲۲) تأیید و رد پیمان‌های بین‌المللی؛
  - (۲۳) ارتباطات و حمل و نقل؛
  - (۲۴) آمار، متروپولوژی، استانداردها؛
  - (۲۵) گمرک؛
  - (۲۶) فعالیت‌های بازرگانی و عملیات بورس اوراق بهادار؛
  - (۲۷) بانکداری، حسابداری، بیمه.

- ۲- هر یک از موضوعات مشخص شده در بندهای ۲، ۳ و ۴ اصل حاضر، با اکثریت ۸۳ رأی و دیگر موضوعات با اکثریت ۶۳ رأی می‌تواند به تصویب برسد.
- ۳- با تصویب قانون مشروطه منطبق با قانون اساسی می‌توان به بند ۱ اصل حاضر متمم اضافه کرد.

اصل ۹۵- صلاحیت مجلس ملی جمهوری آذربایجان

- ۱- مسائل زیر در صلاحیت مجلس ملی جمهوری آذربایجان هستند:
- ۱) سازماندهی کار مجلس ملی جمهوری آذربایجان؛
  - ۲) ایجاد نمایندگی‌های دیپلماتیک جمهوری آذربایجان بر اساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛
  - ۳) تقسیم‌بندی اداری- منطقه‌ای؛
  - ۴) تصویب و لغو توافقنامه‌های بین‌المللی و قوانین دیگر بین دولتی که متفاوت با قوانین جمهوری آذربایجان هستند؛
  - ۵) تصویب بودجه دولت جمهوری آذربایجان و نظارت بر اجرای آن براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛
  - ۶) انتخاب نماینده حقوق بشر جمهوری آذربایجان براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛^{۱۴}
  - ۷) تصویب آئین‌نامه‌های نظامی براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛
  - ۸) تصویب احکام رئیس جمهوری آذربایجان در موارد مشخص شده در قانون اساسی حاضر؛
  - ۹) تأیید انتصاب نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛
  - ۱۰) انتصاب قضات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان و دادگاه‌های تجدیدنظر جمهوری آذربایجان براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛^{۱۵}

^{۱۴} - با فرماندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م بند ۶ قسم اول اصل ۹۵ حذف گردیده و به جای آن بند مذکور قبول شده است. متن ماده حذف شده از این قرار است:

«عفو عمومی»

^{۱۵} - با فرماندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در بند ۱۰ قسم اول همین اصل، عبارت «دادگاه اقتصاد» به عبارت «دادگاه‌های تجدید نظر» تغییر یافته است.

- ۱۱) تأیید انتصاب و یا عزل دادستان کل جمهوری آذربایجان براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛
- ۱۲) عزل رئیس جمهوری آذربایجان از طریق اعلام جرم وی براساس تأیید دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان؛
- ۱۳) عزل قضات براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛
- ۱۴) اتخاذ تصمیمات جهت رأی اعتماد به هیئت وزیران جمهوری آذربایجان؛
- ۱۵) انتصاب و عزل اعضاء هیئت مدیره بانک مرکزی جمهوری آذربایجان براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛
- ۱۶) توافق در جهت به خدمت گرفتن اجرای وظایفی که غیر از مشارکت نیروهای مسلح جمهوری آذربایجان براساس پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان؛
- ۱۷) رضایت برای اعلام جنگ و انعقاد معاهده صلح براساس درخواست رئیس جمهوری آذربایجان؛
- ۱۸) اعلام رفراندوم؛
- ۱۹) عفو عمومی.^{۱۶}
- ۲۰) گوش دادن به گزارشات شهرداری‌ها.
- ۲- هر یک از موضوعات مشخص شده در بندهای ۱ تا ۵ اصل حاضر با اکثریت ۶۳ رأی به تصویب می‌رسند و در سایر مورد، موضوعات اگر در قانون اساسی غیر از این تصریح نشده باشد به همین منوال می‌باشد.
- ۳- در مورد مسائل دیگری نیز که طبق قانون اساسی در صلاحیت مجلس ملی جمهوری آذربایجان می‌باشند، به مسائل تشکیل کار مجلس ملی جمهوری آذربایجان و به موضوعاتی که درباره آنها نظر مجلس ملی جمهوری آذربایجان ضروری است، مصوباتی تصویب می‌کند.^{۱۷}
- ۴- به وسیله قانون مشروطه منطبق با قانون اساسی می‌توان به اصل حاضر موضوعاتی دیگری را نیز الحاق نمود.

^{۱۶} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م بند ۱۹ قسم اول اصل ۹۵ تغییر یافته است. متن ماده حذف شده از این قرار است:

«تأسیس سازمان حسابرسی»

^{۱۷} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م بند ۱۹ قسم سوم اصل ۹۵ تغییر یافته است. متن ماده حذف شده از این قرار است:

«در مورد مسائل دیگری نیز که طبق قانون اساسی در صلاحیت مجلس ملی جمهوری آذربایجان می‌باشند مصوباتی

صورت می‌گیرد.»

اصل ۹۶- حق طرح قوانین

- ۱- در مجلس ملی جمهوری آذربایجان حق طرح قوانین (حق ارائه پیش‌نویس قوانین و دیگر موضوعات جهت رسیدگی توسط مجلس ملی جمهوری آذربایجان) متعلق به نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان، رئیس جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان، ۴۰ هزار شهروند جمهوری آذربایجانی که واجد شرایط رأی دادن باشند، دادستانی جمهوری آذربایجان و مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان می‌باشد.
- ۲- پیش‌نویس قوانین و یا احکامی که به عنوان طرح، توسط رئیس جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان، ۴۰ هزار شهروند جمهوری آذربایجانی که واجد شرایط رأی دادن باشند، دادستانی جمهوری آذربایجان و یا مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان جهت رسیدگی به مجلس ملی جمهوری آذربایجان ارائه می‌گردند، همانگونه که هستند به رأی گذارده می‌شوند.
- ۳- اصلاحات در پیش‌نویس قوانین و احکام با موافقت گروهی که از حق طرح برخوردارند، انجام‌پذیر است.
- ۴- پیش‌نویس قوانین و یا احکامی که به عنوان طرح توسط رئیس جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان، ۴۰ هزار شهروند جمهوری آذربایجانی که واجد شرایط رأی دادن باشند، دادستانی جمهوری آذربایجان و یا مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان جهت رسیدگی به مجلس ملی جمهوری آذربایجان به رأی گذارده می‌شود.
- ۵- اگر پیش‌نویس قانون و یا حکمی توسط رئیس جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان، دادستانی جمهوری آذربایجان و یا مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان به صورت فوری و اضطراری اعلام گردیده باشد، مدت مشخص شده در بالا ۲۰ روز خواهد بود.^{۱۸}
- ۶- نحوه استفاده از حق ارائه و طرح قانون توسط ۴۰ هزار شهروند جمهوری آذربایجان که واجد شرایط رأی دادن هستند، توسط قانون مشخص می‌گردد.
- ۷- قوانین و قطعنامه‌ها ارائه شده باید توجیه شود و هدف از تصویب آنها باید تبیین گردد.

^{۱۸} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲ در قسم ۵ اصل ۹۶ بعد از عبارت «دیوان عالی جمهوری آذربایجان» عبارت «دادستانی جمهوری آذربایجان» اضافه گردیده است.

اصل ۹۷- مدت زمان ارائه قوانین جهت امضاء

- ۱- پیش‌نویس قوانین ظرف مدت ۱۴ روز از پذیرش آنها جهت امضاء به رئیس جمهوری آذربایجان ارائه می‌گردد.
- ۲- پیش‌نویس قوانین فوری و اضطراری پس از لحظه پذیرش آنها ظرف مدت ۲۴ ساعت جهت امضاء به رئیس جمهوری آذربایجان ارائه می‌گردد.

اصل ۹۸- اعتبار مصوبات مجلس ملی جمهوری آذربایجان

اگر زمان مصوبات و احکام مجلس ملی جمهوری آذربایجان در خود آنها مشخص نشده باشد، این قوانین و احکام از لحظه انتشار دارای اعتبار می‌باشند.

اصل ۹۸^۱- انحلال مجلس ملی جمهوری آذربایجان

- ۱- مجلس ملی جمهوری آذربایجان براساس دعوت واحد اگر در یک سال دوبار به کابینه وزیران جمهوری آذربایجان اعتماد نکند و یا نامزدهای ضروری به تعداد لازم اعضاء دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان و یا برای فعالیت ضروری هیئت اداری بانک مرکزی جمهوری آذربایجان پس از دوبار ارائه توسط رئیس جمهور آذربایجان، در مدت تعیین شده توسط قانون مشخص نکند، و همچنین موارد مندرج در مواد ۹۴ و ۹۵، بندهای II، III، IV و V ماده ۹۶ و در صورت عدم انجام وظایف مندرج در ماده ۹۷ قانون اساسی، رئیس جمهوری آذربایجان انحلال مجلس ملی جمهوری آذربایجان را صادر می‌کند.
- ۲- مدت صلاحیت انتخابات زود هنگام مجلس ملی جمهوری آذربایجان ممکن است کمتر از پنج سال باشد. در این مورد، انتخابات بعدی مجلس ملی جمهوری آذربایجان در اولین روز یکشنبه ماه نوامبر پنجمین سال مجلس ملی جمهوری آذربایجان برگزار می‌شود.

فصل ششم: قوه مجریه

اصل ۹۹- تعلق مجریه

قوه مجریه در جمهوری آذربایجان متعلق به رئیس جمهوری آذربایجان می‌باشد.

اصل ۱۰۰- شرایط نامزدهای مقام ریاست جمهوری آذربایجان

هر شهروند جمهوری آذربایجان که به طور مستمر بیش از ده سال در داخل قلمرو جمهوری آذربایجان زندگی کرده باشد، حق رأی در انتخابات داشته باشد، به سبب جرم سنگین محکوم نشده باشد، به دیگر دول تعهدی نداشته باشد، دارای مدرک دانشگاهی باشد و تابعیت دوگانه نداشته باشد و تبعه جمهوری آذربایجان باشد، می‌تواند به عنوان رئیس جمهوری آذربایجان انتخاب شود.

اصل ۱۰۱- نحوه انتخابات ریاست جمهوری آذربایجان

- ۱- رئیس جمهوری آذربایجان برای یک دوره ۷ ساله، از طریق آراء مستقیم، برابر و عمومی مردم و به وسیله برگ رأی‌های آزاد، مخفی و شخصی انتخاب می‌گردد. رئیس جمهور آذربایجان می‌تواند انتخابات زودهنگام رئیس جمهور آذربایجان را اعلام کند.
- ۲- رئیس جمهوری آذربایجان با اکثریت بیش از نصف آراء برگزیده می‌شود.^{۱۹}
- ۳- اگر در دور نخست رأی‌گیری، اکثریت حاصل نگردد، دور دوم در دومین یکشنبه پس از دور اول برگزار می‌شود. در این مرحله تنها دو نامزدی که در دور نخست رأی بیشتری به دست آورده‌اند، و یا در صورت انصراف آنان، دو نامزدی که به فاصله اندکی از آنها از نظر رأی قرار دارند در انتخابات دور دوم شرکت می‌نمایند.
- ۴- نامزدی که در دور دوم انتخابات اکثریت آراء را به دست آورد به عنوان رئیس جمهوری آذربایجان برگزیده می‌شود.^{۲۰}
- ۵- در شرایط جنگ و اجرای عملیات جنگی در صورتی که انتخابات ریاست جمهوری آذربایجان ممکن نباشد، صلاحیت مدت ریاست جمهوری آذربایجان تا پایان عملیات جنگی ادامه می‌یابد. تصمیم گرفتن در این باره بر اساس مراجعت ارگانهای

^{۱۹} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در قسمت دوم اصل ۱۰۱ عبارت «دو سوم کل آراء» به عبارت «بیش از نصف آراء» تغییر یافته است.

^{۲۰} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در قسمت چهارم اصل ۱۰۱ عبارت «نسبی» حذف گردیده است.

دولتی؛ از طرف دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان پذیرفته می‌شود.
۶- دستور العمل اجرایی این بند طبق قانون مشخص می‌گردد.

اصل ۱۰۲- نتایج انتخابات ریاست جمهوری آذربایجان

نتایج انتخابات ریاست جمهوری آذربایجان ظرف مدت ۱۴ روز از تاریخ رأی‌گیری رسماً توسط دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان اعلام می‌گردد.^{۱۱}

اصل ۱۰۳- ادای سوگند توسط رئیس جمهور منتخب آذربایجان

۱- شخصی که به عنوان رئیس جمهوری آذربایجان برگزیده می‌شود، ظرف مدت سه روز از زمانی که نتایج انتخابات ریاست جمهوری آذربایجان اعلام می‌گردد، با حضور قضات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان این‌گونه سوگند یاد می‌کند:

«من به عنوان رئیس جمهوری آذربایجان سوگند یاد می‌کنم که پیرو قانون اساسی جمهوری آذربایجان باشم، از حق حاکمیت و تمامیت اراضی کشور حفاظت نموده و به مردم خدمت نمایم.»

۲- رئیس جمهوری آذربایجان از هنگام ادای سوگند، انجام وظایف رسمی خود را آغاز می‌نماید.

اصل ۱۰۴- عدم توانایی رئیس جمهوری آذربایجان در انجام وظایف خویش

۱- رئیس جمهوری آذربایجان با استعفاء، ناتوانی کامل در استفاده از اختیارات و قدرت خود به واسطه بیماری، برکناری از مقام خود در برخی مواقع و در مواردی که در قانون اساسی حاضر پیش‌بینی شده است، مقام خود را از دست می‌دهد.

۲- زمانی که رئیس جمهوری آذربایجان قصد استعفاء دارد، استعفاءنامه وی تسلیم دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان می‌گردد. دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان پس از حصول اطمینان از اینکه رئیس جمهوری آذربایجان خود استعفاءنامه را تسلیم نموده است، درباره پذیرش آن تصمیم‌گیری می‌کند. از آن پس رئیس جمهوری به واسطه این استعفاء از قدرت برکنار می‌شود.

^{۱۱} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م عدد ۷ در عبارت « ظرف مدت ۷ روز» با عدد «۱۴ روز» جایگزین گردیده است.

۳- مجلس ملی جمهوری آذربایجان با دریافت گزارش عدم‌توانایی رئیس جمهوری آذربایجان در اجرای کامل وظایف خود به دلیل عدم سلامتی، از دادگاه قانون اساسی جهت روشن شدن موضوع توضیح می‌خواهد. اگر دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان با اکثریت ۶ قاضی موضوع را تأیید کرد، مسأله عدم‌توانایی و برکناری انجام می‌شود. اگر دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان این واقعیت را تأیید نکند، در این صورت موضوع به پایان رسیده تلقی می‌گردد.

اصل ۱۰۵- اجرای وظایف رئیس جمهوری آذربایجان در صورت استعفاء

- ۱- هر گاه رئیس جمهوری آذربایجان زودتر از زمان مقرر از کار کناره‌گیری نماید، ظرف مدت ۶۰ روز انتخابات فوق‌العاده ریاست جمهوری آذربایجان برگزار می‌گردد. در چنین موردی، تا انتخاب رئیس جمهوری جدید جمهوری آذربایجان، معاون اول رئیس جمهور آذربایجان عهده‌دار وظایف رئیس جمهوری آذربایجان خواهد بود.^{۲۲}
- ۲- اگر در طول مدت مذکور معاون اول رئیس جمهور آذربایجان که عهده‌دار وظایف رئیس جمهوری آذربایجان می‌باشد استعفاء دهد، یا به علت بیماری قادر به انجام وظایف خویش نباشد، به ترتیبی که رئیس جمهور آذربایجان معین نموده، معاون رییس جمهور آذربایجان، به مقام معاون اول رئیس جمهور تعیین می‌گردد و عهده‌دار وظایف رئیس جمهوری آذربایجان می‌باشد.
- ۳- بنا به دلایل ذکر شده در بند ۲ اصل جاری اگر معاون اول رئیس جمهور آذربایجان قادر به انجام وظایف رئیس جمهوری آذربایجان نباشد، نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان وظایف و اختیارات رئیس جمهوری آذربایجان را اجراء می‌نماید.
- ۴- بنا به دلایل ذکر شده در بند ۲ اصل جاری اگر نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان نیز قادر به انجام وظایف رئیس جمهوری آذربایجان نباشد، رئیس مجلس ملی جمهوری آذربایجان وظایف و اختیارات رئیس جمهوری آذربایجان را اجراء می‌نماید. اگر بنا به دلایل مذکور رئیس مجلس ملی جمهوری آذربایجان قادر به انجام وظایف و اختیارات رئیس جمهوری آذربایجان نباشد، مجلس ملی جمهوری آذربایجان برای انجام وظایف و اختیارات رئیس جمهوری آذربایجان یکی از مقامات جمهور آذربایجان را تصویب می‌کند.

^{۲۲} - با فرماندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲ عبارت «رئیس مجلس ملی جمهوری آذربایجان» با عبارت «نخست وزیر جمهوری آذربایجان» عوض گردیده است.

اصل ۱۰۶- مصونیت رئیس جمهوری آذربایجان

رئیس جمهوری آذربایجان از حق مصونیت فردی برخوردار است. احترام و شرافت رئیس جمهوری آذربایجان توسط قانون محافظت می‌شود.

اصل ۱۰۶^۱- مصونیت معاون اول رئیس جمهوری آذربایجان

- ۱- در طول دوره تصدی، شخصیت معاون اول رئیس جمهوری آذربایجان از مصونیت فردی برخوردار است.
- ۲- معاون اول رئیس جمهوری آذربایجان غیر از حین ارتکاب جرم نمی‌تواند دستگیر گردد، تحت پیگرد قانونی قرار گیرد، مورد تعقیب قرار گیرد، اقدامات اداری علیه او اعمال گردد، مورد بررسی شخصی قرار گیرد و شخصا بررسی گردد.
- ۳- معاون اول رئیس جمهور آذربایجان در حین ارتکاب جرم می‌تواند دستگیر گردد. در این صورت، نهاد دستگیر کننده بلافاصله باید به دادستان کل جمهوری آذربایجان اطلاع دهد.
- ۴- مصونیت معاون اول رئیس جمهوری آذربایجان تنها پس از ارائه دادستان کل جمهوری آذربایجان و توسط رئیس جمهور آذربایجان متوقف می‌گردد.

اصل ۱۰۷- برکناری رئیس جمهوری آذربایجان از مقام خود

- ۱- در صورت ارتکاب یک جرم سنگین توسط رئیس جمهوری آذربایجان مسئله برکناری رئیس جمهوری، توسط دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان براساس گزارش دیوان عالی جمهوری آذربایجان که ظرف ۳۰ روز ارائه می‌گردد به مجلس ملی جمهوری آذربایجان ارائه می‌شود.
- ۲- رئیس جمهوری آذربایجان ممکن است به حکم مجلس ملی آذربایجان و با اکثریت رأی ۹۵ تن از نمایندگان از کار برکنار گردد. این حکم توسط رئیس دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان امضاء می‌شود. اگر حکم مذکور ظرف مدت یک هفته به امضای دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان نرسد، قابل اجرا نخواهد بود.
- ۳- حکم برکناری رئیس جمهوری آذربایجان از مقام خود می‌باید ظرف مدت ۲ ماه از تاریخ درخواست آن توسط دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان در مجلس ملی جمهوری آذربایجان پذیرفته شود. اگر این حکم در مدت مذکور پذیرفته نشود، اتهام وارده به رئیس جمهوری آذربایجان مردود تلقی می‌گردد.

اصل ۱۰۸- تأمین رئیس جمهوری آذربایجان

- ۱- رئیس جمهوری آذربایجان و خانواده وی توسط دولت تأمین می‌گردند. امنیت ایمنی رئیس جمهوری آذربایجان و خانواده وی توسط گروه‌های امنیتی ویژه تضمین می‌شود.
- ۲- قوانین تضمین رئیس جمهوری منتخب پیشین، توسط قانون اساسی مشروط تعیین می‌گردد.

اصل ۱۰۸^۱- تأمین معاون اول جمهوری آذربایجان

- معاون اول جمهوری آذربایجان و خانواده وی توسط دولت تأمین می‌گردند. امنیت ایمنی معاون اول جمهوری آذربایجان و خانواده وی توسط گروه‌های امنیتی ویژه تضمین می‌شود.

اصل ۱۰۹- اختیارات رئیس جمهوری آذربایجان

رئیس جمهوری آذربایجان:

- ۱) برگزاری انتخابات را به مجلس ملی آذربایجان اعلام می‌نماید.
- ۲) بودجه دولت جمهوری آذربایجان را جهت تصویب به مجلس ملی آذربایجان ارائه می‌کند.
- ۳) برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی دولت را تأیید می‌کند.
- ۴) با موافقت مجلس ملی جمهوری آذربایجان، نخست وزیر جمهوری آذربایجان را نصب و یا عزل می‌نماید.
- ۵) اعضاء هیئت وزیران جمهوری آذربایجان را نصب و یا عزل می‌کند و در موارد اضطرار ریاست جلسات هیئت دولت را به عهده می‌گیرد.
- ۶) در مورد استعفاى اعضاء هیئت وزیران تصمیم‌گیری می‌نماید.
- ۷) گروه‌های اجرایی محلی و مرکزی را در محدوده مبالغ بودجه تخصیص یافته به دولت، تشکیل می‌دهد.
- ۸) احکام و فرامین هیئت وزیران جمهوری آذربایجان و هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان و همچنین مقرارت ارگانهای اجرایی محلی و مرکزی را لغو می‌کند.
- ۹) پیشنهاد انتصاب قضات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان و دادگاه‌های تجدیدنظر جمهوری آذربایجان را به مجلس ملی جمهوری آذربایجان تسلیم می‌نماید؛ قضات دیگر دادگاه‌های جمهوری آذربایجان را منصوب می‌کند، با

- موافقت مجلس ملی جمهوری آذربایجان دادستان کل جمهوری آذربایجان را نصب و عزل می‌نماید.^{۲۳}
- ۱۰) پیشنهاد نصب و یا عزل اعضاء هیئت مدیره بانک مرکزی جمهوری آذربایجان را به مجلس ملی جمهوری آذربایجان ارائه می‌کند. از اعضاء هیئت مدیره بانک مرکزی جمهوری آذربایجان، رئیس بانک مرکزی جمهوری آذربایجان را تعیین می‌کند.
- ۱۱) آئین‌نامه نظامی جمهوری آذربایجان را جهت تصویب به مجلس ملی آذربایجان تسلیم می‌کند.
- ۱۲) افسران ارشد نیروهای نظامی را نصب و یا عزل می‌نماید.
- ۱۳) دفتر اجرایی نهاد ریاست جمهوری جمهوری آذربایجان را سازماندهی می‌کند و رئیس آن را برمی‌گزیند.
- ۱۴) نماینده حقوق بشر جمهوری آذربایجان را انتخاب و به مجلس ملی جمهوری آذربایجان تقدیم می‌نماید.^{۲۴}
- ۱۵) پیشنهاد تشکیل نمایندگی‌های دیپلماتیک جمهوری آذربایجان در کشورهای خارجی و سازمانهای بین‌المللی را به مجلس ملی جمهوری آذربایجان تسلیم می‌کند و دیپلمات‌های جمهوری آذربایجان در کشورهای دیگر و سازمانهای بین‌المللی را نصب و عزل می‌نماید.
- ۱۶) استوارنامه و احضارنامه دیپلمات‌های کشورهای دیگر را می‌پذیرد.
- ۱۷) توافق‌نامه‌های بین‌ایالتی و بین حکومتی را امضاء می‌کند. توافق‌نامه‌های بین‌ایالتی و بین‌دولتی که قوانینی متفاوت از قوانین جمهوری آذربایجان دارند، جهت تصویب و یا فسخ به مجلس ملی جمهوری آذربایجان عرضه می‌دارد. تصویب‌شده‌ها را امضاء می‌نماید.
- ۱۸) برگزاری رفراندوم (همه پرسی) را اعلام می‌دارد.
- ۱۹) قوانین را امضاء و منتشر می‌کند.
- ۲۰) مسائل مربوط به تابعیت را حل و فصل می‌نماید.
- ۲۱) مسائل مربوط به دادن پناهندگی سیاسی را حل و فصل می‌نماید.
- ۲۲) عفو می‌کند.
- ۲۳) جوایز دولتی اعطا می‌کند.

^{۲۳} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در بند ۹ اصل ۱۰۹ عبارت «دادگاه اقتصادی» با عبارت «دادگاههای تجدیدنظر» جایگزین گردیده است.

^{۲۴} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م بند ۱۴ اصل ۱۰۹ کلاً تغییر کرده است. متن قبل از اصلاح:

«نمایندگان تام‌ال‌اختیار رئیس جمهوری آذربایجان را نصب و عزل می‌کند».

- (۲۴) درجات بالاتر نظامی و رتبه‌های ویژه بالاتر را تعیین می‌نماید و می‌دهد.
- (۲۵) اعلام بسیج موردی یا عمومی یا آن را لغو می‌کند.
- (۲۶) در مورد فراخوانی شهروندان جمهوری آذربایجان برای خدمت نظام وظیفه اضطراری و انتقال سربازان ذخیره به خدمت نظام وظیفه اضطراری تصمیم‌گیری می‌نماید.
- (۲۷) شورای امنیت جمهوری آذربایجان را تشکیل می‌دهد.
- (۲۸) پیشنهاد اجازه استفاده از نیروهای نظامی جمهوری آذربایجان را در انجام وظایفی غیر از وظایف معمول آنها به مجلس ملی جمهوری آذربایجان ارائه می‌کند.
- (۲۹) اعلام حالت فوق‌العاده و حکومت نظامی می‌نماید.
- (۳۰) با موافقت مجلس ملی جمهوری آذربایجان اعلام جنگ می‌نماید و قراردادهای صلح را امضاء می‌کند.
- (۳۱) در محدوده مبلغ اختصاص داده شده از بودجه دولت، اقدام به تشکیل گروه‌های امنیت ویژه می‌نماید.
- (۳۲) مسائل دیگری را که در قانون اساسی حاضر بر عهده مجلس ملی جمهوری آذربایجان و دادگاه‌های جمهوری آذربایجان نمی‌باشند، حل و فصل می‌نماید.

اصل ۱۱۰- امضای قوانین

- ۱- رئیس جمهوری آذربایجان قوانین را ظرف مدت ۵۶ روز از تقدیم به وی امضاء می‌کند. اگر رئیس جمهوری آذربایجان در مورد قانونی اعتراض داشت، آن را به همراه نظر خویش در مدت تعیین شده به مجلس ملی جمهوری آذربایجان باز می‌گرداند.
- ۲- اگر رئیس جمهوری آذربایجان قوانین مشروطه منطبق با قانون اساسی را امضاء ننماید، این قوانین به اجرا گذاشته نمی‌شود. اگر مجلس ملی جمهوری آذربایجان قوانینی را که قبلاً با اکثریت ۸۳ رأی پذیرفته شده بود، با اکثریت ۹۵ رأی بپذیرد و یا قوانینی را که قبلاً با اکثریت ۶۳ رأی پذیرفته شده بود با اکثریت ۸۳ رأی بپذیرد، قوانین مذکور پس از تکرار رأی‌گیری قابل اجرا می‌باشند.

اصل ۱۱۰^۱- اعطای حق بستن قراردادهای بین‌المللی، بین‌حکومتی و بین‌دولتی

رئیس جمهور آذربایجان می‌تواند حق تصویب و عقد قراردادهای بین‌المللی، بین‌حکومتی و بین‌دولتی را به معاون اول رئیس جمهور، اعضای کابینه و وزیران جمهوری آذربایجان و سایر اشخاصی که از طرف رئیس جمهور آذربایجان منصوب شده‌اند، اعطاء نماید.

اصل ۱۱۱- اعلام حکومت نظامی

در صورت اشغال بخشی از سرزمین جمهوری آذربایجان، اعلام جنگ از سوی کشور و یا کشورهای بر علیه جمهوری آذربایجان، محاصره قلمرو جمهوری آذربایجان و همچنین هر گاه احتمال خطر حمله نظامی علیه جمهوری آذربایجان و محاصره قلمرو جمهوری آذربایجان وجود داشته باشد و در صورت تهدید جدی از سوی چنین محاصره‌ای، رئیس جمهوری آذربایجان در تمام قلمرو جمهوری آذربایجان و یا بخش‌های ویژه‌ای از آن حکومت نظامی (حالت فوق‌العاده نظامی) اعلام می‌کند و ظرف مدت ۲۴ ساعت حکم مربوطه را جهت تصویب به مجلس ملی جمهوری آذربایجان تسلیم می‌نماید.

اصل ۱۱۲- اجرای حالت فوق‌العاده (وضعیت اضطراری)

در صورت وقوع بلاای طبیعی، شیوع بیماری‌های واگیر، شیوع بیماری‌های واگیر دامی، فجایع زیست‌محیطی و دیگر فجایع و همچنین در صورت بروز اعمالی در جهت نقض تمامیت ارضی جمهوری آذربایجان، شورش و یا کودتای ضد دولتی، بی‌نظمی‌های گسترده همراه با خشونت و درگیری‌های دیگری که زندگی و امنیت شهروندان و یا فعالیت‌های عادی نهادهای دولتی را تهدید می‌کند، رئیس جمهوری آذربایجان در بخش‌های خاص جمهوری آذربایجان حالت فوق‌العاده اعلام کرده، ظرف مدت ۲۴ ساعت حکم مربوطه را جهت تصویب به مجلس ملی جمهوری آذربایجان ارائه می‌نماید.

اصل ۱۱۳- قوانین صادره توسط رئیس جمهوری آذربایجان

- ۱- در مورد رویه‌های عمومی و کلی، رئیس جمهوری آذربایجان حکم و در مورد مسائل دیگر فرمان صادر می‌نماید.
- ۲- اگر در احکام و فرامین صادره از سوی رئیس جمهوری آذربایجان تاریخی مشخص نشده باشد، این احکام و فرامین از لحظه انتشار دارای اعتبار می‌باشند.

اصل ۱۱۴- موقعیت هیئت وزیران جمهوری آذربایجان

- ۱- رئیس جمهوری آذربایجان هیئت وزیران جمهوری آذربایجان را به منظور تحقق بخشیدن وظایف قوه مجریه تشکیل می‌دهد.
- ۲- هیئت وزیران جمهوری آذربایجان بالاترین نهاد قدرت اجرائی رئیس جمهوری آذربایجان است.
- ۳- هیئت وزیران جمهوری آذربایجان تابع رئیس جمهوری آذربایجان می‌باشد و زیر نظر وی کار می‌کند.

۴- نحوه فعالیت هیئت وزیران جمهوری آذربایجان توسط رئیس جمهوری آذربایجان تعیین می‌گردد.

اصل ۱۱۵- ترکیب هیئت وزیران جمهوری آذربایجان

هیئت وزیران جمهوری آذربایجان شامل نخست وزیر جمهوری آذربایجان، معاونان وی، وزیران، و سرپرستان دیگر نهادهای مرکزی قوه مجریه است.

اصل ۱۱۶- استعفای هیئت وزیران جمهوری آذربایجان

در روزی که رئیس جمهوری جدید جمهوری آذربایجان بر سر کار می‌آید و شروع به انجام وظایف خویش می‌کند، هیئت وزیران جمهوری آذربایجان از کار کناره‌گیری می‌نماید.

اصل ۱۱۷- جلسات هیئت وزیران جمهوری آذربایجان

ریاست جلسات هیئت وزیران جمهوری آذربایجان قانوناً بر عهده نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان می‌باشد.

اصل ۱۱۸- نحوه انتصاب نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان

۱- نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان به وسیله رئیس جمهوری آذربایجان و با موافقت مجلس ملی جمهوری آذربایجان منصوب می‌گردد.

۲- نامزد پیشنهادی برای مقام نخست‌وزیری جمهوری آذربایجان ظرف یک ماه از زمانی که رئیس جمهوری شروع به انجام وظایف خویش می‌نماید و یا ظرف دو هفته از روز کناره‌گیری هیئت وزیران جمهوری آذربایجان، توسط رئیس جمهوری آذربایجان انتخاب و به منظور بررسی به مجلس ملی جمهوری آذربایجان معرفی می‌گردد.

۳- مجلس ملی جمهوری آذربایجان ضمن بررسی نامزد مقام نخست‌وزیری جمهوری آذربایجان ظرف مدت یک هفته از معرفی وی در مورد او تصمیم‌گیری می‌نماید. اگر روند ذکر شده نقض گردد و یا نامزدهای پیشنهادی رئیس جمهوری آذربایجان جهت مقام نخست‌وزیری جمهوری آذربایجان برای ۳ مرتبه مردود گردند، آنگاه رئیس جمهوری آذربایجان بدون رضایت و توافق مجلس ملی جمهوری آذربایجان، نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان را مشخص و منصوب می‌نماید.

اصل ۱۱۹- اختیارات هیئت وزیران جمهوری آذربایجان

هیئت وزیران جمهوری آذربایجان:

- پیش‌نویس بودجه دولت جمهوری آذربایجان را آماده و به رئیس جمهوری آذربایجان تسلیم می‌نماید.
- بودجه دولت جمهوری آذربایجان را به اجرا می‌گذارد.
- اجرای سیاست‌های مالی- اعتباری و پولی را تحقق می‌بخشد.
- اجرای برنامه‌های اقتصادی دولت را محقق می‌سازد.
- نظارت بر وزارتخانه‌ها و دیگر نهادهای مرکزی قوه مجریه را انجام و در صورت لزوم مقررات آنها را لغو می‌نماید.
- مسائلی را که از جانب رئیس جمهوری آذربایجان به آن محول گردیده حل و فصل می‌نماید.

اصل ۱۲۰- مصوبات هیئت وزیران جمهوری آذربایجان

- ۱- در مورد رویه‌های عمومی و کلی، هیئت وزیران جمهوری آذربایجان حکم، و در مورد مسائل دیگر دستور صادر می‌کند.
- ۲- اگر در احکام و دستورات صادره از سوی هیئت وزیران جمهوری آذربایجان تاریخی مشخص نشده باشد، این احکام و دستورات از لحظه صدور دارای اعتبار می‌باشند.

اصل ۱۲۱- شرایط لازم برای نامزدی عضویت در هیئت وزیران جمهوری آذربایجان

نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان، معاون نخست‌وزیر، وزیران و سرپرستان دیگر نهادهای مرکزی قوه مجریه از میان افراد دارای حق شرکت در انتخابات، دارای مدرک دانشگاهی، نداشتن وابستگی به دولت‌های دیگر و دارای تابعیت جمهوری آذربایجان منتخب می‌گردند.

اصل ۱۲۲- شرایط لازم برای اعضاء هیئت وزیران جمهوری آذربایجان

نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان، معاونان وی، وزیران و سرپرستان دیگر نهادهای مرکزی قوه مجریه نمی‌توانند هیچ پستی را، اعم از اینکه به آن انتخاب یا منصوب شوند، دارا باشند، نباید مشغول به کسب و تجارت و سایر فعالیت‌های درآمدزا باشند مگر فعالیت‌های علمی، تربیتی و خلاق و همچنین نباید به غیر از حقوق خود و پولی که بابت فعالیت‌های علمی، تربیتی و خلاق می‌گیرند، چیزی دریافت نمایند.

اصل ۱۲۳- مصونیت نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان

- ۱- نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان در تمام دوران قدرت خویش از مصونیت برخوردار است.
- ۲- کسی حق دستگیری نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان و بازخواست جنائی از وی را ندارد مگر در مواردی که وی در هنگام ارتکاب جرم دستگیر شود؛ دادگاه عادی نمی‌تواند اقدامات تنبیهی در مورد وی به اجرا گذارد؛ کسی حق بازرسی وی را ندارد.
- ۳- امکان دستگیری نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان تنها در هنگام ارتکاب جرم وجود دارد. در این شرایط که وی بازداشت می‌شود، معاون مجلس ملی جمهوری آذربایجان باید بلافاصله دادستان کل جمهوری آذربایجان را در جریان امر قرار دهد.
- ۴- سلب مصونیت نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان تنها توسط رئیس جمهوری آذربایجان و به درخواست دادستان کل جمهوری آذربایجان امکان‌پذیر می‌باشد.

اصل ۱۲۴- نهادهای محلی قوه مجریه

- ۱- سرپرستان نهادهای اجرایی محلی نماینده اجرایی قوه مجریه در آن منطقه می‌باشند.
- ۲- سرپرستان نهادهای اجرایی توسط رئیس جمهوری آذربایجان منصوب و یا معزول می‌گردند.
- ۳- محدوده اختیارات نهادهای اجرایی محلی توسط رئیس جمهوری آذربایجان تعیین می‌گردد.

فصل هفتم: قوه قضائیه

اصل ۱۲۵- قوه قضائیه

- ۱- قوه قضائیه در جمهوری آذربایجان از طریق عدالت در دادگاه‌ها اعمال می‌گردد.
- ۲- قوه قضائیه از طریق دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان، دادگاه تجدیدنظر جمهوری آذربایجان و دادگاههای عام و خاص جمهوری آذربایجان تحقق می‌یابد.^{۲۰}

^{۲۰} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در قسمت دوم اصل ۱۲۵ عبارت «دادگاه اقتصادی» به عبارت «دادگاه تجدید نظر» تغییر یافته است.

- ۳- قوه قضائیه از طریق محاکمات حقوقی مرتبط با قوانین اساسی، مدنی و جنائی و سایر قوانین مربوط به آن اعمال می‌گردد.
- ۴- در اجرای تمام محاکمات جنائی، دادستانی جمهوری آذربایجان و وکلا حضور می‌یابند.^{۲۶}
- ۵- در جمهوری آذربایجان، سیستم قضایی و جریان محاکمات توسط قانون مشخص می‌گردد.
- ۶- استفاده از منابع و ابزار قانونی در جهت تغییر صلاحیت دادگاه‌ها و تشکیل دادگاه‌های فوق‌العاده که توسط قانون پیش‌بینی نشده است، ممنوع می‌باشد.
- ۷- سیستم و روند قضایی باید برای کشف حقیقت اطمینان حاصل کند.

اصل ۱۲۶- شرایط نامزدهای مقام‌های قضاوت

- ۱- شهروندان جمهوری آذربایجان که دارای حق شرکت در انتخابات، تحصیلات عالی حقوقی، دست کم ۵ سال تجربه کاری در زمینه‌های مربوط به قانون و دارای تابعیت جمهوری آذربایجان باشند، می‌توانند قضاوت تعیین شوند.
- ۲- قضاوت نمی‌توانند مقامی را، صرفنظر از اینکه به آن انتخاب یا منصوب شوند دارا باشند، نباید مشغول به کسب و تجارت و سایر فعالیت‌های درآمدزا به جز فعالیت‌های علمی، آموزشی و خلاق باشند؛ حق درگیر شدن در فعالیت‌های سیاسی و پیوستن به احزاب سیاسی را ندارند؛ همچنین اجازه ندارند به جز حقوق خود و پولی که در مقابل فعالیت‌های علمی، آموزشی و خلاق می‌گیرند، درآمد دیگری کسب نمایند.

اصل ۱۲۷- استقلال قضاوت، اصول و شرایط اساسی اجرای عدالت

- ۱- قضاوت مستقل هستند و تنها مطیع قوانین و قانون اساسی جمهوری آذربایجان می‌باشند؛ و در مدت مسئولیت‌شان نمی‌توان کسی را جایگزین آنها نمود.
- ۲- قضاوت در رسیدگی به پرونده‌های حقوقی باید بی‌طرف و منصف باشند و در قضاوت تساوی حقوقی طرفین را رعایت نمایند و براساس حقایق و بر طبق طرف قانون عمل نمایند.
- ۳- ایجاد محدودیت‌های مستقیم و غیرمستقیم در جریان محاکمات از سوی هر کس و به هر دلیل، اعمال نفوذ غیر قانونی، تهدید و دخالت ممنوع می‌باشد.
- ۴- عدالت براساس برابری همه افراد در مقابل دادگاه و قانون اجرا خواهد شد.

^{۲۶} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م قسمت چهارم اصل ۱۲۵ تغییر یافته است. متن ماده حذف شده از این قرار است:

«در تمام محاکمات قضائی، به جز موارد مربوط به قانون اساسی، دادستانی جمهوری آذربایجان و وکلا حضور می‌یابند.»

- ۵- رسیدگی به دعوی حقوقی در تمام دادگاهها به صورت علنی خواهد بود. تنها در مواردی که دادگاه تشخیص دهد که رسیدگی علنی ممکن است باعث افشا شدن اسرار دولتی، حرفه‌ای و یا تجاری گردد و یا به احترام زندگی شخصی و خانوادگی افراد، رسیدگی حقوقی می‌تواند به صورت غیر علنی انجام پذیرد.
- ۶- به استثناء مواردی که به وسیله قانون پیش‌بینی شده است، محاکمات غیابی ممنوع می‌باشد.
- ۷- محاکمات بر اساس اصول دعوی انجام می‌گیرد.
- ۸- هر کسی در هر مرحله از محاکمات حق دفاع دارد.
- ۹- عدالت بر فرض بی‌گناهی افراد استوار است. (همه افراد تا قبل از اثبات جرم بی‌گناه هستند).
- ۱۰- در جمهوری آذربایجان محاکمات، به زبان رسمی جمهوری آذربایجان و یا زبان اکثریت افراد یک ناحیه خاص انجام می‌پذیرد. اشخاص درگیر در جریان محاکمه که زبان رسیدگی را نمی‌دانند حق دارند با موضوع و مواد محاکمات آشنا شوند و برای شرکت در محاکمات از مترجم استفاده نمایند و در دادگاه به زبان بومی خویش صحبت نمایند.

اصل ۱۲۸- مصونیت قضات

- ۱- قضات از مصونیت برخوردارند.
- ۲- یک قاضی تنها ممکن است مطابق قانون مورد بازخواست قرار گیرد.
- ۳- صلاحیت قضات تنها ممکن است بر اساس دلایل و مقررات پیش‌بینی شده توسط قانون خاتمه پذیرد.
- ۴- هر گاه قضات مرتکب جرمی گردند، رئیس جمهوری آذربایجان، بر اساس گزارش دیوان عالی جمهوری آذربایجان موضوع عزل آنان را در مجلس ملی جمهوری آذربایجان مطرح می‌سازد. گزارش دیوان عالی جمهوری آذربایجان در این مورد می‌باید ظرف ۳۰ روز از تقاضای رئیس جمهوری در اختیار وی قرار گیرد.
- ۵- تصمیم در مورد عزل قضات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان و دادگاه تجدیدنظر جمهوری آذربایجان در مجلس ملی جمهوری آذربایجان و با اکثریت ۸۳ رأی اتخاذ می‌شود و تصمیم در مورد عزل دیگر قضات در مجلس ملی جمهوری آذربایجان و با اکثریت ۶۳ رأی اتخاذ می‌گردد.^{۲۷}

^{۲۷} - با فرماندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در قسمت پنجم اصل ۱۲۸ عبارت «دادگاه اقتصادی» به عبارت «دادگاه تجدیدنظر» تغییر یافته است.

اصل ۱۲۹- تصمیمات دادگاه‌ها و اجرای آنها

- ۱- دادگاه‌ها از طرف حکومت تصمیم‌گیری می‌نمایند و اجرای این تصمیمات الزامی و اجباری است.
- ۲- عدم اجرای حکم دادگاه منجر به مسئولیت قانونی می‌گردد.
- ۳- تصمیم دادگاه باید بر اساس قانون و مبتنی بر شواهد باشد.

اصل ۱۳۰- دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان

- ۱- دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان از ۹ قاضی تشکیل می‌شود.
- ۲- قضات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان توسط مجلس ملی جمهوری آذربایجان و به پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان منصوب می‌گردند.
- ۳- دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان بر اساس درخواست رئیس جمهوری آذربایجان، مجلس ملی جمهوری آذربایجان، هیئت وزیران جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان، دادستانی جمهوری آذربایجان و مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان و با در نظر گرفتن موارد ذیل تصمیم‌گیری می‌نماید؛

۱. مطابقت قوانین جمهوری آذربایجان، احکام و فرامین رئیس جمهوری آذربایجان، مصوبات مجلس ملی جمهوری آذربایجان، احکام و فرامین هیئت وزیران جمهوری آذربایجان و ضوابط و مقررات مصوب نهادهای مرکزی قوه مجریه با قانون اساسی جمهوری آذربایجان؛
۲. مطابقت احکام رئیس جمهوری آذربایجان، احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان و ضوابط و مقررات مصوب نهادهای مرکزی قوه مجریه با قوانین جمهوری آذربایجان؛
۳. مطابقت احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان و ضوابط و مقررات مصوب نهادهای مرکزی قوه مجریه با احکام رئیس جمهوری آذربایجان؛
۴. مطابقت تصمیمات دیوان عالی جمهوری آذربایجان با قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان در مواردی که در قانون پیش‌بینی شده است؛
۵. مطابقت اقدامات شهرداری‌ها با قانون اساسی جمهوری آذربایجان، قوانین جمهوری آذربایجان، احکام رئیس جمهوری آذربایجان و احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان (در جمهوری خودمختار نخجوان، این اقدامات همچنین باید با قانون اساسی و قوانین جمهوری خودمختار نخجوان و احکام هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان مطابقت داشته باشد)؛

۶. مطابقت توافق‌های جمهوری آذربایجان با کشورهای دیگر که هنوز اعتبار اجرائی نیافته‌اند، با قانون اساسی جمهوری آذربایجان؛ مطابقت توافق‌های دولت جمهوری آذربایجان با دولت‌های دیگر با قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان؛
۷. مطابقت قانون اساسی و قوانین جمهوری خودمختار نخجوان با احکام مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان، احکام هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان با قانون اساسی جمهوری آذربایجان؛ مطابقت قوانین جمهوری خودمختار نخجوان و احکام هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان با قوانین جمهوری آذربایجان؛ مطابقت احکام هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان با احکام رئیس جمهوری آذربایجان و احکام هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان به تقسیم اختیارات بین قوای مقننه، مجریه و قضائیه.^{۲۸}
- ۴- دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان، قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان را براساس استفسار رئیس جمهوری آذربایجان، مجلس ملی جمهوری آذربایجان، هیئت وزیران جمهوری آذربایجان، دیوان عالی جمهوری آذربایجان، دادستانی کل جمهوری آذربایجان و مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان تفسیر و تشریح می‌نماید.
- ۵- هر کس طبق قوانین جمهوری آذربایجان حق دارد اعمال حاکمیت مقامات قانونگذاری و اجرایی را که حقوق و آزادی‌هایش را نقض می‌کند، اقدامات شهرداری و قضایی که مربوط به اقسام ۱ تا ۷ بند ۳ این ماده است، جهت رسیدگی توسط دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان برای بازگرداندن و بازبینی حقوق و آزادی‌های پایمال شده به دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان شکایت نماید.
- ۶- دادگاه‌ها می‌توانند نسبت به اجرای آزادی‌ها و حقوق بشر طبق قوانین جمهوری آذربایجان جهت تفسیر قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان به دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان رجوع نمایند.
- ۷- کمیسیون حقوق بشر جمهوری آذربایجان طبق قوانین جمهوری آذربایجان آن دسته از قوانین حاکمیت مقامات قانونگذاری و اجرایی، اقدامات شهرداری و قضایی را که مربوط به اقسام ۱ تا ۷ بند ۳ این ماده است و حقوق و آزادی‌های

۲۸ - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م بند ۷ قسمت ۳ اصل ۱۳۰ حذف گردیده و بندهای ۸ و ۹ به صورت موافق بندهای ۷ و ۸ محسوب شده است.

قسمت ۵، ۶ و ۷ به صورت موافق قسمتهای ۸، ۹ و ۱۰ محسوب شده و قسمتهای ۵، ۶ و ۷ به صورت جدید نوشته شده است.

- بشری را نقض می‌کند، می‌تواند جهت حل و فصل و رسیدگی توسط دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان از دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان درخواست نماید.
- ۸- دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان همچنین از اختیارات دیگر پیش‌بینی شده در قانون اساسی حاضر بهره می‌جوید.
- ۹- دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان در حیطه صلاحیت خویش تصمیم‌گیری می‌نماید. تصمیمات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان در سراسر قلمرو جمهوری آذربایجان لازم الاجراست. تصمیمات و دستورات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان باید منتشر شود.
- ۱۰- قوانین و دیگر مصوبات و بخش‌های جداگانه آنها و همچنین موافقتنامه‌های منعقد بین دولت جمهوری آذربایجان با سایر دول با تصمیم دادگاه قانون اساسی از درجه اعتبار ساقط می‌گردند و موافقتنامه‌های بین حکومتی با دیگر کشورها بدون تأیید آن اعتبار اجرایی پیدا نمی‌کنند.

اصل ۱۳۱- دیوان عالی جمهوری آذربایجان

- ۱- دیوان عالی جمهوری آذربایجان بالاترین نهاد قضائی در مورد دعاوی مدنی، جنایی، اداری و دیگر موارد مرتبط با دادگاههای عام و خاص است؛ این دادگاه بنا به قانون کاساسیا (Kassasiya) عدالت را در روند دادرسی اجرا می‌کند.^{۲۹} در مورد مسائل مربوط به روند دادگاه توضیح می‌دهد.
- ۲- قضات دیوان عالی جمهوری آذربایجان به پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان توسط مجلس ملی جمهوری آذربایجان منصوب می‌گردند.
- ۳- تصمیمات و دستورات دیوان عالی جمهوری آذربایجان باید منتشر شود.

اصل ۱۳۲- دادگاه تجدیدنظر جمهوری آذربایجان

- ۱- دادگاه‌های تجدیدنظر جمهوری آذربایجان به گونه‌ای که در قانون مشخص شده بلندپایه‌ترین دادگاه برای حل و فصل دعاوی حقوقی است.
- ۲- قضات دادگاه تجدیدنظر جمهوری آذربایجان به پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان توسط مجلس ملی جمهوری آذربایجان منصوب می‌گردند.

^{۲۹} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در قسمت اول اصل ۱۳۱ عبارت «این دادگاه بر فعالیت دادگاههای عام و خاص نظارت دارد و در مورد نحوه فعالیت دادگاهها به ترتیبی که قانون معین می‌کند، آنها را توجیه می‌نماید» با عبارت «این دادگاه بنا به قانون کاساسیا (Kassasiya) محاکمات عدالت را انجام می‌دهد» عوض شده است.

اصل ۱۳۳- دادستانی کل جمهوری آذربایجان

- ۱- به ترتیبی که در قانون و حالات مشخص می‌گردد، دادستانی کل جمهوری آذربایجان بر اجرا و تطبیق قانون نظارت دارد. در مواردی که توسط قانون مشخص و تصریح می‌گردد این مقام عهده‌دار وظیفه دادرسی و بررسی است؛ در دادگاه از اتهامات دولتی دفاع می‌کند، در دادگاه اقامه دعوی می‌کند و به حکم دادگاه را اعتراض می‌کند.^{۳۰}
- ۲- دادستانی جمهوری آذربایجان یک نهاد متمرکز یکپارچه براساس تابعیت دادستان‌های منطقه‌ای و خاص به دادستان کل جمهوری آذربایجان می‌باشد.
- ۳- دادستان کل جمهوری آذربایجان توسط رئیس جمهوری آذربایجان و با موافقت مجلس ملی جمهوری آذربایجان نصب و یا عزل می‌گردد.
- ۴- معاونان دادستان کل جمهوری آذربایجان، دادستان‌های اداره کننده دادستانی‌های خاص جمهوری و دادستان‌های جمهوری خودمختار نخجوان توسط رئیس جمهوری آذربایجان و با پیشنهاد دادستان کل جمهوری آذربایجان نصب و یا عزل می‌گردند.
- ۵- دادستان‌های نواحی و دادستان‌های ویژه به وسیله دادستان کل جمهوری آذربایجان و با موافقت رئیس جمهوری آذربایجان نصب و یا عزل می‌گردند.

فصل هشتم: جمهوری خودمختار نخجوان

اصل ۱۳۴- موقعیت قانونی جمهوری خودمختار نخجوان

- ۱- جمهوری خودمختار نخجوان، یک جمهوری خودمختار در درون جمهوری آذربایجان می‌باشد.
- ۲- موقعیت قانونی جمهوری خودمختار نخجوان در قانون اساسی حاضر مشخص و تعریف می‌گردد.
- ۳- جمهوری خودمختار نخجوان بخش جدائی‌ناپذیر جمهوری آذربایجان است.
- ۴- قانون اساسی جمهوری آذربایجان، قوانین جمهوری آذربایجان، احکام رئیس جمهوری آذربایجان و همچنین احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان در قلمرو جمهوری خودمختار نخجوان لازم‌الاجرا است.
- ۵- قانون اساسی و قوانین جمهوری خودمختار نخجوان که به تصویب مجلس اعلی جمهوری خودمختار نخجوان می‌رسند نباید با قانون اساسی و قوانین

^{۳۰} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در قسمت اول اصل ۱۳۳ عبارت «حالات» بعد از کلمه «در قانون و» اضافه شده و عبارت «همسان و صحیح» بعد از کلمه «اجرا و تطبیق» حذف گردیده است.

جمهوری آذربایجان تناقض داشته باشند. مصوبات هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان نیز نباید با قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان، احکام رئیس جمهوری آذربایجان و احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان در تضاد باشد.

۶- قانون اساسی جمهوری خودمختار نخجوان از طرف رئیس جمهوری آذربایجان به مجلس ملی جمهوری آذربایجان ارائه می‌گردد و قانونی بودن آن با قانون مشروطه قانون اساسی تصویب می‌شود.^{۳۱}

اصل ۱۳۵- تقسیم‌بندی قوا (ی سه گانه) در جمهوری خودمختار نخجوان

۱- در جمهوری خودمختار نخجوان، قوه مقننه توسط مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان، قوه مجریه توسط هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان و قوه قضائیه توسط دادگاه‌های جمهوری خودمختار نخجوان اجرا می‌شوند.

۲- مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان، مستقلاً موضوعاتی را حل و فصل می‌نماید که طبق قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان در محدوده صلاحیت آن قرار دارد؛ هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان مستقلاً موضوعاتی را حل و فصل می‌نماید که مطابق قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان و همچنین احکام رئیس جمهوری آذربایجان در صلاحیت آن قرار دارد؛ دادگاه‌های جمهوری خودمختار نخجوان نیز موضوعاتی را حل و فصل می‌نمایند که طبق قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان در محدوده صلاحیت آنها قرار دارد.

اصل ۱۳۶- بلندپایه‌ترین مقام جمهوری خودمختار نخجوان

رئیس مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان بلندپایه‌ترین مقام جمهوری خودمختار نخجوان است.

اصل ۱۳۷- مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان

- ۱- مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان شامل ۴۵ عضو می‌باشد.
- ۲- دوره قانونی مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان ۵ سال است.

^{۳۱} - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م قسمت ششم به اصل ۱۳۴ اضافه گردیده است.

۳- مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان خود رئيس مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان و معاونان وى را برمي‌گزیند و کمیسیون‌های دائم و دیگر کمیسیون‌ها را تشکیل می‌دهد.

اصل ۱۳۸- صلاحیت مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان

۱- مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان آئین‌نامه کلی برای موارد زیر تعیین می‌کند:

- انتخابات مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان؛
- مالیات‌ها؛
- راه‌های توسعه اقتصادی جمهورى خودمختار نخجوان؛
- تأمین اجتماعی؛
- حفاظت از محیط زیست؛
- جهانگردی؛
- حمایت از بهداشت، علم و فرهنگ.

۲- مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان قوانین مربوط به مسائل و موضوعات اصل حاضر را تأیید و تصویب می‌نماید.

اصل ۱۳۹- مسائلی که توسط مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان حل و فصل می‌گردد

۱- مجلس اعلاى جمهورى نخجوان در مورد موضوعات ذیل تصمیم‌گیری می‌نماید:

- سازماندهی کار مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان؛
- تصویب بودجه جمهورى خودمختار نخجوان؛
- تصویب برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی جمهورى خودمختار نخجوان؛
- نصب و عزل نخست‌وزیر جمهورى خودمختار نخجوان؛
- تأیید ترکیب هیئت وزیران جمهورى خودمختار نخجوان؛
- تصمیم‌گیری در مورد رأی اعتماد به هیئت وزیران جمهورى خودمختار نخجوان.

۳- مجلس اعلاى جمهورى خودمختار نخجوان قوانین مربوط به مسائل و موضوعات اصل حاضر را تأیید و تصویب می‌نماید.

اصل ۱۴۰- هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان

- ۱- ترکیب هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان توسط نخست‌وزیر جمهوری خودمختار نخجوان پیشنهاد و به وسیله مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان تأیید می‌گردد.
- ۲- نخست‌وزیر جمهوری خودمختار نخجوان توسط مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان و به پیشنهاد رئیس جمهوری آذربایجان منصوب می‌گردد.
- ۳- هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان:
  - پیش‌نویس لایحه بودجه جمهوری خودمختار نخجوان را تهیه و برای تصویب به مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان ارائه می‌نماید؛
  - بودجه جمهوری خودمختار نخجوان را اجرا می‌کند؛
  - اجرای برنامه‌های اقتصادی جمهوری خودمختار نخجوان را تحقق می‌بخشد؛
  - اجرای برنامه‌های اجتماعی جمهوری خودمختار نخجوان را تحقق می‌بخشد؛
  - موضوعات دیگری را که توسط رئیس جمهوری آذربایجان به آن محول می‌گردد حل و فصل می‌نماید.
- ۴- هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان خود نیز احکام و فرامینی صادر می‌نماید.

اصل ۱۴۱- قوه مجریه محلی در جمهوری خودمختار نخجوان

در جمهوری خودمختار نخجوان سرپرستان ارگان‌های اجرایی محلی به پیشنهاد رئیس مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان توسط رئیس جمهوری آذربایجان منصوب می‌گردند.

بخش چهارم: خودگردانی محلی

فصل نهم: شهرداری‌ها

اصل ۱۴۲- سازماندهی خودگردانی محلی

- ۱- خودگردانی محلی توسط شهرداری‌ها اداره می‌گردد.
- ۲- شهرداری‌ها از طریق انتخابات شکل می‌گیرند.
- ۳- اصول موقعیت شهرداری‌ها در این قانون اساسی، و آئین‌نامه انتخاباتی شهرداری‌ها در قانون مشخص می‌گردد.^{۳۲}

اصل ۱۴۳- سازماندهی کاری شهرداری‌ها

- ۱- فعالیت‌های شهرداری‌ها از طریق تشکیل جلسات و کمیسیون‌های دائم و دیگر کمیسیون‌ها انجام می‌پذیرد.
- ۲- جلسات شهرداری‌ها با دعوت رؤسای آنها تشکیل می‌گردد.

اصل ۱۴۴- اختیارات شهرداری‌ها

- ۱- موضوعات زیر در جلسات شهرداری‌ها حل و فصل می‌گردد:
  - رسمیت دادن به اختیارات اعضاء شهرداری‌ها، سلب اختیارات از ایشان و پایان دادن به مسئولیت آنها طبق قوانین؛
  - تصویب مقررات داخلی شهرداری؛
  - انتخابات رئیس شهرداری، معاونان و کمیسیون دائم و دیگر کمیسیون‌ها؛
  - وضع مالیات‌ها و عوارض محلی؛
  - تصویب بودجه محلی و گزارشات مربوط به اجرای آن؛
  - مالکیت اموال شهرداری و استفاده از آنها؛
  - تأیید و اجرای برنامه‌های تأمین و توسعه اجتماعی محلی؛

^{۳۲} - با فرماندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م قسمت سوم اصل ۱۴۲ تغییر یافته است. متن ماده حذف شده از این قرار است:

«آئین‌نامه انتخاباتی شهرداری‌ها و موقعیت شهرداری‌ها در قانون مشخص می‌گردد.»

- تأیید و اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی محلی؛
  - تأیید و اجرای برنامه‌های مربوط به محیط زیست؛
- ۲- ممکن است اختیارات تقنینی و اجرائی دیگری به شهرداری‌ها داده شود. برای اجرای این مسئولیت‌ها تأمین مالی مربوطه الزامی است. کنترل اجرای این مسئولیت‌ها به ترتیب تحت نظارت قوای مقننه و مجریه است.

اصل ۱۴۵- تصمیمات شهرداری‌ها

- ۱- تصمیمات شهرداری با توجه به دستور جلسه جلسات اتخاذ می‌گردد.
- ۲- تصمیمات جلسات شهرداری با اکثریت نسبی آراء اعضاء شهرداری اتخاذ می‌گردد.
- ۳- تصمیمات مربوط به مالیات‌ها و عوارض محلی با اکثریت دو سوم آراء اعضاء شهرداری اتخاذ می‌گردد.

اصل ۱۴۶- تضمین استقلال شهرداری‌ها

- ۱- شهرداری‌ها در انجام وظایف خود مستقل هستند، که مسئولیت آنها را در برابر شهروندانی که ساکن در محوطه آن شهرداری هستند، محروم نمی‌سازد. انتخاب، عزل و خاتمه دادن اعضاء شهرداری، انحلال زود هنگام شهرداری‌ها طبق قانون تعیین می‌شود.
- ۲- اجرای مستقل مقامات شهرداری نباید بر علیه استقلال دولت آذربایجان باشد.
- ۳- دولت فعالیت شهرداری‌ها را کنترل می‌کند.
- ۴- شهرداری‌ها درباره فعالیت‌ها و اقدامات خود در موارد تعیین شده در قانون به مجلس ملی جمهوری آذربایجان گزارش می‌دهند.
- ۵- حمایت قانونی از شهرداری‌ها و تأدیه هزینه‌های اضافی حاصل از تصمیمات ارگانهای دولتی تضمین می‌گردد.

اصل ۱۴۶^۱- مسئولیت شهرداری‌ها

در مورد آسیب‌های ناشی از حقوق و آزادی‌های مردم و همچنین نقض حقوق آنها که در نتیجه اقدامات غیرقانونی و عدم اقدامات شهرداری‌ها همراه با کارمندان شهرداری سر بزند، مسئولیت مدنی دارند.

بخش پنجم: حق و قانون

فصل دهم: نظام قانونی

اصل ۱۴۷- قدرت قانونی قانون اساسی جمهوری آذربایجان

- ۱- قانون اساسی جمهوری آذربایجان بالاترین قدرت قانونی را دارا می‌باشد.
- ۲- قانون اساسی جمهوری آذربایجان دارای قدرت قانونی مستقیم می‌باشد.
- ۳- قانون اساسی جمهوری آذربایجان اساس نظام قانونی جمهوری آذربایجان است.

اصل ۱۴۸- بخش‌های تشکیل‌دهنده نظام قانونی جمهوری آذربایجان

- ۱- نظام قانونی شامل ضوابط و قوانین مصوب زیر است:
  - قانون اساسی؛
  - مصوباتی که از طریق referendum پذیرفته می‌شوند؛
  - قوانین؛
  - فرامین؛
  - احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان؛
  - آئین‌نامه‌های مصوب ارگانهای اجرایی؛
- ۲- موافقتنامه‌های بین‌المللی که جمهوری آذربایجان یکی از طرفین آن است یکی از بخش‌های تفکیک‌ناپذیر نظام قانونی جمهوری آذربایجان را تشکیل می‌دهد.
- ۳- در جمهوری خودمختار نخجوان، قانون اساسی و قوانین جمهوری خودمختار نخجوان و همچنین احکام صادره توسط هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان دارای قدرت قانونی می‌باشند.
- ۴- نظام قانونی جمهوری خودمختار نخجوان می‌بایست با نظام قانونی جمهوری آذربایجان هماهنگ باشد.
- ۵- ارگان‌های محلی قوه مجریه در محدوده اختیارات خویش می‌توانند آئین‌نامه‌هایی را که با نظام قانونی مغایرت نداشته باشند، تصویب نمایند.

اصل ۱۴۹- قوانین و آئین‌نامه‌های مصوب

- ۱- قوانین و آئین‌نامه‌ها باید براساس قانون و عدالت (برخورد یکسان با حقوق برابر) باشند.

- ۲- قوانین مصوّب از طریق همه‌پرسی فقط پس از اعلام برای همه شهروندان، گروه‌های مربوط به قوه‌های مقننه، مجریه و قضائیه اشخاص حقوقی و شهرداری‌ها لازم‌الاجراست.
- ۳- این قوانین نباید با قانون اساسی مغایر باشند. تطبیق و اجرای قوانین اعلام شده برای همه شهروندان، نظام قانونی، حاکمیت دادگاه و نهادهای اجرایی، اشخاص حقوقی و شهرداری‌ها لازم‌الاجراست.^{۳۳}
- ۴- احکام رئیس جمهوری آذربایجان نباید با قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان مغایرت داشته باشد. احکام صادره فقط پس از انتشار رسمی برای تمام شهروندان، ارگانهای اجرایی و اشخاص حقوقی لازم‌الاجراست.
- ۵- احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان نباید با قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان و فرامین رئیس جمهوری آذربایجان مغایرت داشته باشد. احکام صادره توسط هیئت وزیران فقط پس از انتشار رسمی برای تمامی شهروندان، ارگان‌های اجرایی مرکزی و محلی و اشخاص حقوقی لازم‌الاجراست.
- ۶- مصوّبات ارگان‌های مرکزی قوه مجریه نباید با قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان، فرامین رئیس جمهوری آذربایجان و احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان مغایرت داشته باشد.
- ۷- قوانین و آئین‌نامه‌های مصوّب که از نظر حقوقی به نفع اشخاص حقیقی و حقوقی بوده یا در جهت رفع و یا تخفیف مسئولیت‌های حقوقی آنها باشند، قدرت نقض قوانین قبلی را دارا و عطف به ماسبق می‌شوند. قوانین و آئین‌نامه‌های دیگر فاقد این قدرت بوده و عطف به ماسبق نمی‌گردند.
- ۸- قوانین و آئین‌نامه‌های مصوّب قانونی باید منتشر شود. هیچ کس نباید به اجراء (به رعایت) آن قانونی که منتشر نشده باشد، مجبور گردد و همچنین هیچ کس نباید به جهت عدم اجرای (عدم رعایت) آن قانونی که منتشر نشده مسئولیت داشته باشد. قوعد انتشار قوانین و آئین‌نامه‌های مصوّب با قوانین حاکمه قانون اساسی مشخص می‌گردد.

اصل ۱۵۰- مصوّبات شهرداری‌ها

- ۱- مصوّبات شهرداری‌ها باید بر اساس قانون و انصاف باشد (برخورد یکسان با حقوق برابر) و نباید با قانون اساسی و قوانین جمهوری آذربایجان، فرامین رئیس جمهوری آذربایجان، احکام هیئت وزیران جمهوری آذربایجان، (و در جمهوری خودمختار نخجوان علاوه بر موارد فوق با قانون اساسی و قوانین

۳۳ - با رفراندوم مورخ ۲۴ آگوست ۲۰۰۲م در قسمت سوم اصل ۱۴۹ عبارت «نهادهای اجرایی محلی» به عبارت «نظام قانونی و اجرایی» تغییر یافته است.

جمهوری خودمختار نخجوان و احکام هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان) مغایرت داشته باشند.

۲- اجرای قوانین شهرداری‌ها برای تمامی شهروندانی که در قلمرو آن شهرداری زندگی می‌کنند و تمامی مؤسسات حقوقی که در آن محوطه قرار دارند الزامی است.

اصل ۱۵۱- ارزش حقوقی قوانین بین‌المللی

هر گاه بین قوانین و آیین‌نامه‌های مصوب دستگاه مقننه جمهوری آذربایجان (به جز قانون اساسی و قوانینی که از طریق همه‌پرسی عمومی به تصویب می‌رسند) و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی که جمهوری آذربایجان یکی از طرفین آن است، تضادی وجود داشته باشد، مفاد موافقت‌نامه‌های بین‌المللی تفوق خواهند داشت.

فصل یازدهم: تغییرات در قانون اساسی جمهوری آذربایجان

اصل ۱۵۲- روش اصلاح تغییرات در قانون اساسی جمهوری آذربایجان

اصلاح تغییرات در متن قانون اساسی جمهوری آذربایجان تنها از طریق همه‌پرسی امکان‌پذیر است.

اصل ۱۵۳- نحوه ارائه پیشنهادات در جهت ایجاد تغییرات در متن قانون اساسی

جمهوری آذربایجان

هر گاه پیشنهاد اصلاح تغییرات در متن قانون اساسی جمهوری آذربایجان از جانب مجلس ملی جمهوری آذربایجان و یا رئیس جمهوری آذربایجان ارائه گردد، می‌بایست پیش‌تر دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان در مورد اصلاحات پیشنهادی دیدگاه‌هایش را ارائه دهد.

اصل ۱۵۴- محدودیت‌های اختیارات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان

دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان نمی‌تواند در مورد تغییراتی که از طریق همه‌پرسی در متن قانون اساسی جمهوری آذربایجان به وجود آمده است تصمیم‌گیری نماید.

اصل ۱۵۵- محدودیت‌های پیشنهاد در جهت ایجاد تغییرات در قانون اساسی جمهوری آذربایجان

پیشنهادات در جهت ایجاد تغییرات در اصل‌های ۱، ۲، ۶، ۷، ۸ و ۲۱ و همچنین محدود کردن تمهیدات پیش‌بینی شده برای از بین بردن حقوق و آزادی‌های انسانی و مدنی که در فصل ۳ قانون اساسی حاضر و یا پیشنهادات برای محدود ساختن بیشتر معاهدات بین‌المللی که جمهوری آذربایجان یکی از طرفین آن است، مشمول هم‌پرسی نمی‌باشد.

فصل دوازدهم:

الحاق اصلاحات به قانون اساسی جمهوری آذربایجان

اصل ۱۵۶- نحوه انجام پذیرش الحاقات به قانون اساسی جمهوری آذربایجان

- ۱- اصلاحات قانون اساسی جمهوری آذربایجان در قالب قوانین مشروطه در مجلس ملی جمهوری آذربایجان و با اکثریت ۹۵ رأی به تصویب می‌رسند.
- ۲- قوانین مشروطه در زمینه اصلاح قانون اساسی جمهوری آذربایجان برای دو مرتبه در مجلس ملی جمهوری آذربایجان به رأی گذارده می‌شود. دور دوم رأی‌گیری ۶ ماه پس از دور اول برگزار می‌گردد.
- ۳- قوانین مشروطه در زمینه اصلاح قانون اساسی جمهوری آذربایجان طبق روند پیش‌بینی شده در قانون اساسی حاضر، هم پس از رأی‌گیری مرحله اول و هم پس از رأی‌گیری مرحله دوم جهت امضاء به رئیس جمهوری آذربایجان تسلیم می‌گردد.
- ۴- قوانین مشروطه و اصلاحات قانون اساسی جمهوری آذربایجان پس از امضاء رئیس جمهوری آذربایجان بعد از دور دوم رأی‌گیری دارای اعتبار می‌باشند.
- ۵- قوانین مشروطه در زمینه اصلاح قانون اساسی بخش تفکیک‌ناپذیر قانون اساسی جمهوری آذربایجان هستند و نباید با متن اصلی قانون اساسی جمهوری آذربایجان تناقض و مغایرت داشته باشند.

اصل ۱۵۷- پیشنهاد انجام اصلاحات در قانون اساسی جمهوری آذربایجان

الحاق اصلاحات به قانون اساسی جمهوری آذربایجان یا از طرف رئیس جمهوری آذربایجان و یا توسط حداقل ۶۳ نفر از نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان می‌تواند پیشنهاد شود.

اصل ۱۵۸- محدودیت‌های پیشنهاد الحاق اصلاحات به قانون اساسی جمهوری

آذربایجان

پیشنهاد الحاقات به قانون اساسی جمهوری آذربایجان نمی‌تواند در ارتباط با مقررات مندرج در بخش نخست این قانون اساسی باشد.

بندهای مربوط به مرحله گذار

- ۱- قانون اساسی جمهوری آذربایجان پس از آنکه از طریق همه‌پرسی تأیید گردید و از روز ابلاغ رسمی آن قابل اجرا خواهد بود. قانون اساسی جمهوری آذربایجان که در تاریخ ۲۱ آوریل سال ۱۹۷۸ تأیید و تصویب شده بود، از تاریخ اجرای قانون اساسی حاضر فاقد اعتبار قانونی می‌باشد.
  - ۲- رئیس جمهوری آذربایجان، که قبل از اجرای قانون اساسی حاضر به این مقام انتخاب شده است، موظف است تمام وظایف و مسئولیت‌هایی را که به واسطه قانون اساسی حاضر بر عهده وی می‌باشد، اجرا نماید.
  - ۳- بند ۵ اصل ۱۰۱ قانون اساسی حاضر در مورد رئیس جمهوری آذربایجان که پس از پذیرش قانون اساسی حاضر به این مقام رسیده باشد، نافذ خواهد بود.
  - ۴- مسئولیت نمایندگان مردم و خود مجلس ملی جمهوری آذربایجان که توسط شورای عالی جمهوری آذربایجان شکل گرفته است، در روز اولین گردهمایی مجلس ملی جدید منقضی می‌گردد.
- اولین گردهمایی مجلس ملی جدید جمهوری آذربایجان باید یک هفته پس از آنکه حداقل ۸۳ تن از نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان انتخاب شدند، برگزار گردد. اولین دوره قانون‌گذاری مجلس ملی جمهوری آذربایجان تا ۳۱ ماه مه سال ۱۹۹۶ ادامه خواهد داشت.
- اصل ۸۵ قانون جمهوری آذربایجان «در مورد انتخابات مجلس ملی جمهوری آذربایجان»، که مصوب ۱۵ اوت سال ۱۹۹۵ می‌باشد، تا هنگام انقضای اولین دوره مجلس ملی جمهوری آذربایجان که مطابق قانون مذکور انتخاب شده است، دارای اعتبار خواهد بود.
- ۵- هیئت وزیران جمهوری آذربایجان از هنگام تصویب قانون اساسی حاضر وظایف و مسئولیت‌های محوله توسط قانون اساسی حاضر را انجام خواهند داد.
  - ۶- از لحظه‌ای که قانون اساسی حاضر به اجرا گذارده می‌شود، اختیارات شوراهای محلی نمایندگان مردم جمهوری آذربایجان پایان می‌پذیرد.
- اختیاراتی که از طریق قوانین جمهوری آذربایجان به شوراهای محلی نمایندگان مردم جمهوری آذربایجان داده شده بود، از طرف ارگانه‌های اجرایی محلی اجراء می‌گردد.
- ۷- پس از به اجرا در آمدن قانون اساسی حاضر، باید ظرف ۲ سال قوانین مربوط به بخش‌های خودگردان محلی تهیه و انتخابات شهرداری‌ها برگزار گردد.
  - ۸- مفاد قوانین و دیگر آئین‌نامه‌ها و مقررات مصوب که قبل از تصویب قانون اساسی حاضر در قلمرو جمهوری آذربایجان مورد اجراء بوده‌اند در صورت عدم تناقض با قانون اساسی حاضر معتبر باقی می‌مانند.

- ۹- دادگاه‌های جمهوری آذربایجان که قبل از تصویب قانون اساسی حاضر فعالیت داشته‌اند باید مطابق با احکام و اصول مشخص شده در قانون اساسی حاضر به اجرای عدالت بپردازند.
- ۱۰- از هنگامی که قانون اساسی حاضر قابل اجرا می‌باشد باید ظرف مدت یک سال، قوانین مربوط به قضات، نظام قضایی و اصلاح قضایی در راستای قانون اساسی حاضر قرار گیرند و قضات جمهوری آذربایجان از نو منصوب شوند. تا قبل از پذیرش قانون اساسی حاضر، انتصاب قضات در پستهای خود و عزل ایشان مطابق قوانین قبلی انجام می‌پذیرد.
- ۱۱- باید ظرف مدت یک سال از روزی که قانون اساسی حاضر به اجرا گذارده می‌شود، قانون جمهوری آذربایجان در مورد دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان تعیین گردد و دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان تشکیل شود. تا قبل از تشکیل دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان، اختیارات پیش‌بینی شده در قانون اساسی حاضر نباید به اجرا گذارده شوند. مسئله مطرح شده در بند ۷، ماده ۳، اصل ۱۳۰ قانون اساسی حاضر توسط دیوان عالی جمهوری آذربایجان حل و فصل خواهد شد.
- ۱۲- از روزی که قانون اساسی حاضر قابل اجرا می‌گردد، دیوان عالی داوری جمهوری آذربایجان عنوان دادگاه اقتصادی را به خود اختصاص داده، وظایف مشخص شده در قانون حاضر را اجرا می‌کند.

فهرست تفصیلی

درآمد.....	۶
قانون اساسی.....	۸
قانون اساسی جمهوری آذربایجان	۱۴
بخش نخست: کلیات.....	۱۴
فصل اول: قدرت مردم.....	۱۴
اصل ۱- منشاء قدرت.....	۱۴
اصل ۲- استقلال مردم.....	۱۴
اصل ۳- مسائلی که از طریق آراء عمومی ملت- رفراندوم- حل می‌گردد:.....	۱۴
اصل ۴- حق نمایندگی مردم.....	۱۵
اصل ۵- وحدت مردم.....	۱۵
اصل ۶- غیر قابل پذیرش بودن غصب قدرت.....	۱۵
فصل دوم: اساس حکومت.....	۱۵
اصل ۷- حکومت آذربایجان.....	۱۵
اصل ۸- رئیس حکومت آذربایجان.....	۱۶
اصل ۹- نیروهای مسلح.....	۱۶
اصل ۱۰- اصول روابط بین المللی.....	۱۶
اصل ۱۱- قلمرو سرزمینی.....	۱۶
اصل ۱۲- عالی‌ترین هدف اولویت‌دار حکومت.....	۱۷
اصل ۱۳- دارائی.....	۱۷
اصل ۱۴- منابع طبیعی.....	۱۷
اصل ۱۵- توسعه اقتصادی و حکومت.....	۱۷
اصل ۱۶- توسعه اجتماعی و حکومت.....	۱۸

- اصل ۱۷- خانواده، بچه‌ها و حکومت ۱۸
- اصل ۱۸- دین و دولت ۱۸
- اصل ۱۹- واحد پولی ۱۸
- اصل ۲۰- محدودیت‌های مربوط به قروض حکومتی ۱۹
- اصل ۲۱- زبان رسمی ۱۹
- اصل ۲۲- پایتخت ۱۹
- اصل ۲۳- نمادهای حکومتی آذربایجان ۱۹
- فصل سوم: آزادی‌ها و حقوق اساسی فرد و شهروند ۲۰
- اصل ۲۴- اصل مهم حقوق و آزادی‌های فرد و شهروند ۲۰
- اصل ۲۵- حق برابری ۲۰
- اصل ۲۶- صیانت از حقوق و آزادی‌های فرد و شهروند ۲۰
- اصل ۲۷- حق حیات ۲۱
- اصل ۲۸- حق آزادی ۲۱
- اصل ۲۹- حق مالکیت ۲۱
- اصل ۳۰- حق دارائی فکری (دارائی معنوی) ۲۲
- اصل ۳۱- حق زندگی امن ۲۲
- اصل ۳۲- حق مصونیت شخصی ۲۲
- اصل ۳۳- حق امنیت خانه ۲۳
- اصل ۳۴- حق ازدواج ۲۳
- اصل ۳۵- حق کار ۲۳
- اصل ۳۶- حق اعتصاب ۲۴
- اصل ۳۷- حق استراحت ۲۴
- اصل ۳۸- حق تأمین اجتماعی ۲۴
- اصل ۳۹- حق زیستن در محیط سالم ۲۵
- اصل ۴۰- حق فرهنگی ۲۵
- اصل ۴۱- حق حفاظت از سلامتی ۲۵
- اصل ۴۲- حق آموزش ۲۵
- اصل ۴۳- حق خانه ۲۶

- اصل ۴۴- حق تابعیت ملی ۲۶
- اصل ۴۵- حق استفاده از زبان مادری ۲۶
- اصل ۴۶- حق دفاع از آبرو و حیثیت ۲۶
- اصل ۴۷- آزادی اندیشه و بیان ۲۶
- اصل ۴۸- آزادی وجدان ۲۷
- اصل ۴۹- آزادی اجتماعات ۲۷
- اصل ۵۰- آزادی اطلاعات ۲۷
- اصل ۵۱- آزادی فعالیت خلاق ۲۷
- اصل ۵۲- حق شهروندی ۲۸
- اصل ۵۳- تضمین حق شهروندی ۲۸
- اصل ۵۴- حق شرکت در حیات سیاسی جامعه و حکومت ۲۸
- اصل ۵۵- حق شرکت در اداره حکومت ۲۸
- اصل ۵۶- حق انتخاب ۲۸
- اصل ۵۷- حق مراحت و یا بازخواست ۲۹
- اصل ۵۸- حق پیوستن ۲۹
- اصل ۵۹- حق فعالیت کسب و کار ۲۹
- اصل ۶۰- تضمین اداری و قضایی برای حقوق و آزادی‌ها ۳۰
- اصل ۶۱- حق مشاوره قانونی ۳۰
- اصل ۶۲- قابل تغییر نبودن قضاوت قانونی ۳۰
- اصل ۶۳- فرض بی گناهی ۳۰
- اصل ۶۴- مجاز نبودن محکومیت مکرر برای جرم واحد ۳۱
- اصل ۶۵- حق استیناف مکرر به دادگاه ۳۱
- اصل ۶۶- قابل پذیرش نبودن شهادت علیه خویشاوندان ۳۱
- اصل ۶۷- حقوق افراد دستگیر شده، بازداشتی، متهم به جرم ۳۱
- اصل ۶۸- دفاع از خودسرانه‌گی و حقوق رفتار وجدانی ۳۱
- اصل ۶۹- حق شهروندان خارجی و افراد بدون تابعیت ۳۲
- اصل ۷۰- حق پناهندگی سیاسی ۳۲
- اصل ۷۱- پاسداری از حقوق و آزادی‌های انسان و شهروند ۳۲

- فصل چهارم: مسئولیت‌های عمده شهروندان ۳۳
- اصل ۷۲- مسئولیت‌های عمده شهروندان ۳۳
- اصل ۷۳- مالیات و دیگر عوارض دولتی ۳۳
- اصل ۷۴- وفاداری به میهن ۳۴
- اصل ۷۵- احترام به نمادهای حکومتی ۳۴
- اصل ۷۶- دفاع از میهن ۳۴
- اصل ۷۷- حفاظت از آثار تاریخی و فرهنگی ۳۴
- اصل ۷۸- حفاظت از محیط‌زیست ۳۵
- اصل ۷۹- غیرقابل پذیرش بودن اجرای وظایف مغایر با قوانین ۳۵
- اصل ۸۰- مسئولیت ۳۵
- بخش سوم: قوای حکومتی ۳۶
- فصل پنجم: قوه مقننه ۳۶
- اصل ۸۱- تحقق قوه مقننه ۳۶
- اصل ۸۲- تعداد نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۶
- اصل ۸۳- مبانی انتخابات نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۶
- اصل ۸۴- مدت اعتبار هر دوره مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۶
- اصل ۸۵- شرایط لازم نامزدهای نمایندگی مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۷
- اصل ۸۶- بررسی و تأیید نتایج انتخابات نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۷
- اصل ۸۷- پایان دوره اعتبار نمایندگی مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۷
- اصل ۸۸- ادوار قانونگذاری مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۷
- اصل ۸۹- عزل نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان از وکالت خود و از دست دادن حق و اختیارات نمایندگی در مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۹
- اصل ۹۰- مصونیت نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۳۹
- اصل ۹۱- ممنوعیت اقامه دعوی علیه نمایندگان مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۴۰
- اصل ۹۲- سازماندهی کار مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۴۰
- اصل ۹۳- مصوبات مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۴۰
- اصل ۹۴- قوانین کلی وضع شده توسط مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۴۱
- اصل ۹۵- صلاحیت مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۴۲

- اصل ۹۶- حقّ طرح قوانین ۴۴
- اصل ۹۷- مدت زمان ارائه قوانین جهت امضاء ۴۵
- اصل ۹۸- اعتبار مصوّبات مجلس ملی جمهوری آذربایجان ۴۵
- فصل ششم: قوه مجریه ۴۵
- اصل ۹۹- تعلق مجریه ۴۵
- اصل ۱۰۰- شرایط نامزدهای مقام ریاست جمهوری آذربایجان ۴۶
- اصل ۱۰۱- نحوه انتخابات ریاست جمهوری آذربایجان ۴۶
- اصل ۱۰۲- نتایج انتخابات ریاست جمهوری آذربایجان ۴۷
- اصل ۱۰۳- ادای سوگند توسط رئیس جمهور منتخب آذربایجان ۴۷
- اصل ۱۰۴- عدم توانایی رئیس جمهوری آذربایجان در انجام وظایف خویش ۴۷
- اصل ۱۰۵- اجرای وظایف رئیس جمهوری آذربایجان در صورت استعفاء ۴۸
- اصل ۱۰۶- مصونیت رئیس جمهوری آذربایجان ۴۹
- اصل ۱۰۶^۱- مصونیت معاون اول رئیس جمهوری آذربایجان ۴۹
- اصل ۱۰۷- برکناری رئیس جمهوری آذربایجان از مقام خود ۴۹
- اصل ۱۰۸- تأمین رئیس جمهوری آذربایجان ۵۰
- اصل ۱۰۸^۱- تأمین معاون اول جمهوری آذربایجان ۵۰
- اصل ۱۰۹- اختیارات رئیس جمهوری آذربایجان ۵۰
- اصل ۱۱۰- امضای قوانین ۵۲
- اصل ۱۱۰^۱- اعطای حق بستن قراردادهای بین‌المللی، بین‌حکومتی و بین‌دولتی ۵۲
- اصل ۱۱۱- اعلام حکومت نظامی ۵۳
- اصل ۱۱۲- اجرای حالت فوق‌العاده (وضعیت اضطراری) ۵۳
- اصل ۱۱۳- قوانین صادره توسط رئیس جمهوری آذربایجان ۵۳
- اصل ۱۱۴- موقعیت هیئت وزیران جمهوری آذربایجان ۵۳
- اصل ۱۱۵- ترکیب هیئت وزیران جمهوری آذربایجان ۵۴
- اصل ۱۱۶- استعفا هیئت وزیران جمهوری آذربایجان ۵۴
- اصل ۱۱۷- جلسات هیئت وزیران جمهوری آذربایجان ۵۴
- اصل ۱۱۸- نحوه انتصاب نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان ۵۴
- اصل ۱۱۹- اختیارات هیئت وزیران جمهوری آذربایجان ۵۵

- اصل ۱۲۰- مصوبات هیئت وزیران جمهوری آذربایجان ۵۵
- اصل ۱۲۱- شرایط لازم برای نامزدی عضویت در هیئت وزیران جمهوری آذربایجان ۵۵
- اصل ۱۲۲- شرایط لازم برای اعضاء هیئت وزیران جمهوری آذربایجان ۵۵
- اصل ۱۲۳- مصونیت نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان ۵۶
- اصل ۱۲۴- نهادهای محلی قوه مجریه ۵۶
- فصل هفتم: قوه قضائیه ۵۶
- اصل ۱۲۵- قوه قضائیه ۵۶
- اصل ۱۲۶- شرایط نامزدهای مقام‌های قضاوت ۵۷
- اصل ۱۲۷- استقلال قضاوت، اصول و شرایط اساسی اجرای عدالت ۵۷
- اصل ۱۲۸- مصونیت قضاوت ۵۸
- اصل ۱۲۹- تصمیمات دادگاه‌ها و اجرای آنها ۵۹
- اصل ۱۳۰- دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان ۵۹
- اصل ۱۳۱- دیوان عالی جمهوری آذربایجان ۶۱
- اصل ۱۳۲- دادگاه تجدیدنظر جمهوری آذربایجان ۶۱
- اصل ۱۳۳- دادستانی کل جمهوری آذربایجان ۶۲
- فصل هشتم: جمهوری خودمختار نخجوان ۶۲
- اصل ۱۳۴- موقعیت قانونی جمهوری خودمختار نخجوان ۶۲
- اصل ۱۳۵- تقسیم‌بندی قوا (ی سه گانه) در جمهوری خودمختار نخجوان ۶۳
- اصل ۱۳۶- بلندپایه‌ترین مقام جمهوری خودمختار نخجوان ۶۳
- اصل ۱۳۷- مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان ۶۳
- اصل ۱۳۸- صلاحیت مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان ۶۴
- اصل ۱۳۹- مسائلى که توسط مجلس اعلاى جمهوری خودمختار نخجوان حل و فصل می‌گردد ۶۴
- اصل ۱۴۰- هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان ۶۵
- اصل ۱۴۱- قوه مجریه محلی در جمهوری خودمختار نخجوان ۶۵
- بخش چهارم: خودگردانی محلی ۶۶
- فصل نهم: شهرداری‌ها ۶۶
- اصل ۱۴۲- سازماندهی خودگردانی محلی ۶۶

۶۶	اصل ۱۴۳- سازماندهی کاری شهرداری‌ها
۶۶	اصل ۱۴۴- اختیارات شهرداری‌ها
۶۷	اصل ۱۴۵- تصمیمات شهرداری‌ها
۶۷	اصل ۱۴۶- تضمین استقلال شهرداری‌ها
۶۷	اصل ۱۴۶ ^۱ - مسئولیت شهرداری‌ها
۶۸	بخش پنجم: حق و قانون
۶۸	فصل دهم: نظام قانونی
۶۸	اصل ۱۴۷- قدرت قانونی قانون اساسی جمهوری آذربایجان
۶۸	اصل ۱۴۸- بخش‌های تشکیل‌دهنده نظام قانونی جمهوری آذربایجان
۶۸	اصل ۱۴۹- قوانین و آئین‌نامه‌های مصوب
۶۹	اصل ۱۵۰- مصوبات شهرداری‌ها
۷۰	اصل ۱۵۱- ارزش حقوقی قوانین بین‌المللی
۷۰	اصل ۱۵۲- روش اصلاح تغییرات در قانون اساسی جمهوری آذربایجان
	اصل ۱۵۳- نحوه ارائه پیشنهاد در جهت ایجاد تغییرات در متن قانون اساسی جمهوری آذربایجان
۷۰	اصل ۱۵۴- محدودیت‌های اختیارات دادگاه قانون اساسی جمهوری آذربایجان
	اصل ۱۵۵- محدودیت‌های پیشنهاد در جهت ایجاد تغییرات در قانون اساسی جمهوری آذربایجان
۷۱	اصل ۱۵۶- نحوه انجام پذیرش الحاقات به قانون اساسی جمهوری آذربایجان
۷۱	اصل ۱۵۷- پیشنهاد انجام اصلاحات در قانون اساسی جمهوری آذربایجان
۷۲	اصل ۱۵۸- محدودیت‌های پیشنهاد الحاق اصلاحات به قانون اساسی جمهوری آذربایجان
۷۳	بندهای مربوط به مرحله گذار
۷۵	فهرست تفصیلی

**Published by the decision of the Academic Council of
Azerbaijan Institute of Theology
CONSTITUTION of the AZERBAIJAN REPUBLIC (in persian)**

Based on the idea by: Jeyhun Mammadov

Translated By: Associate Prof. Aladdin MALIKOV (<https://orcid.org/0000-0001-5830-6764>)

ISBN 978-9952-8098-3-1

DOI 10.33864/MTFZK.2019.32

Baku, Azerbaijan Republic, First Edition, Science and Education Publication, 2019

© Aladdin MALIKOV

© AII, 2019

«Elm və təhsil» nəşriyyatının direktoru:
professor Nadir MƏMMƏDLİ

Çapa imzalanmış **26.07.2019**
Şerti çap vərəqi **5,2**. Sifariş №**170**
Kağız formatı **60x84 1/16**. Tiraj **200**

*Kitab «**Elm və təhsil**» nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində*

hazır elektron variantdan çap olunmuşdur.

E-mail: elm.ve.tehsil@mail.ru

Tel: 497-16-32; 050-311-41-89

Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4.